

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra preprimární a primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Žák 1. stupně ZŠ jako člen v žákovském parlamentu
Pupil at a primary school as a member of a pupils' parliament

Kristýna Štinglová

Vedoucí práce: PhDr. Helena Hejlová, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Odevzdáním této diplomové práce na téma Žák 1. stupně jako člen v žákovském parlamentu potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 2021

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Heleně Hejlové, Ph.D. za metodické vedení, ochodu, cenné rady a pomoc při zpracování diplomové práce. Velké díky patří i všem koordinátorům žakovského parlamentu, kteří se mnou komunikovali a spolupracovali.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřená na žáka 1. stupně základní školy v žákovském parlamentu. Cílem práce je nalézt příklady inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu.

V teoretické části se na začátku věnuji základním pojmům, které provází celou diplomovou práci. Poté rozebírám téma demokracie na školách, její základní principy a podmínky, které musí škola splňovat. Zmiňuji se o organizaci CEDU, která pomáhá základním školám budovat demokracii. Práce je dále zaměřená na vývojový charakter žáka 1. stupně (jedná se o raný školní věk a střední školní věk) z hlediska sociálního a emocionálního rozvoje. Práce se lehce dotýká i práv dítěte ve škole. Na závěr podrobně rozebírám žákovský parlament v českých školách a v zahraničí, přesněji v Německu, Velké Británii a Dánsku.

Praktická část je rozdělena podle výzkumných metod do tří částí. Je zde polostrukturovaný rozhovor s koordinátorem žákovského parlamentu, nepřímé pozorování schůze žákovského parlamentu v distanční formě studia a má vlastní zkušenost se žákovským parlamentem v době, kdy jsem studovala na základní škole. V závěru práce je vytvořen příklad inspirativní praxe žákovského parlamentu se zaměřením na členy žákovského parlamentu z 1. stupně základní školy.

KLÍČOVÁ SLOVA

žákovský parlament, žák 1. stupně, koordinátor, člen žákovského parlamentu, demokracie ve škole, práva dětí ve škole, sociální a emocionální rozvoj dítěte

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on a primary school pupil in the pupil's parliament. The aim of the work is to find examples of inspiring practice for involving students from the 1st grade in the student parliament.

In the theoretical part, at the beginning I deal with the basic concepts that accompany the whole thesis. Then I discuss the topic of democracy in schools, its basic principles and conditions that the school must meet. I mention CEDU, which helps primary schools build democracy. The work is further focused on the developmental character of the 1st grade pupil (it is early school age and middle school age) in terms of social and emotional development. The work also slightly affects the rights of the child at school. Finally, I analyze in detail the parliamentary parliament in Czech schools and abroad, more specifically in Germany, Great Britain and Denmark.

The practical part is divided according to research methods into three parts. There is a semi-structured interview with the coordinator of the student parliament, indirect observation of the student parliament meeting in the distance form of study and has my own experience with the student parliament at the time when I was studying at primary school. At the end of the thesis, an example of inspiring practice of the pupil parliament is created with a focus on members of the pupil parliament from the 1st stage of primary school.

KEYWORDS

student parliament, 1st grade student, coordinator, member of student parliament, democracy at school, children's rights at school, social and emotional development of the child

Obsah

Úvod	7
1 Uvedení do vývoje demokratické školy	9
1.1 Vymezení základních pojmů	9
1.2 Demokracie na školách	10
1.2.1 Organizace CEDU (Centrum pro demokratické učení).....	12
1.3 RVP ZV a jeho průřezová témata ve vztahu k výchově k demokratickému občanství v primární škole.....	13
2 Vývojové charakteristiky žáka na 1. stupni z hlediska sociálního a emocionálního rozvoje	15
2.1 Vývojové předpoklady dětí v primární škole (1. – 5. ročník ZŠ) pro výchovu k občanství a demokracii	15
2.1.1 Raný školní věk	15
2.1.2 Střední školní věk	16
3 Práva dítěte z hlediska právního a výchovného vztahu dospělého a dítěte v práci školy	18
3.1 Právní výchova a vzdělávání	18
3.2 Výchovný vztah dospělého a dítěte	19
4 Žákovský parlament	22
4.1 Základní informace	22
4.2 Cíle, práva a povinnosti žakovského parlamentu	23
4.3 Koordinátor žakovského parlamentu	24
4.4 Člen žakovského parlamentu a jeho zvolení.....	25
4.4.1 Dovednosti člena žakovského parlamentu	25
4.4.2 Volby do žakovského parlamentu	28
4.5 Organizace a rozdělení členů žakovského parlamentu	29

4.6	Cíle žákovského parlamentu z hlediska RVP	32
4.7	Žákovský parlament v zahraničí	33
4.7.1	Německo	33
4.7.2	Velká Británie	35
4.7.3	Dánsko	37
5	PRAKTICKÁ ČÁST	40
5.1	Úvod praktické části	40
5.2	Formulace výzkumných otázek a cíl výzkumu	40
5.3	Metody výzkumu	40
5.3.1	Výzkumný vzorek	42
5.4	Prezentace výsledků	43
5.4.1	Hlubkový polostrukturovaný rozhovor	43
5.4.2	Nepřímé pozorování	55
5.4.3	Narativní zkušenost se žákovským parlamentem	57
5.5	Popis a interpretace výsledků	59
5.5.1	Vytvoření inspirativního modelu žákovského parlamentu	60
	Závěr	67
	Seznam použitých informačních zdrojů	68
	Seznam použitých internetových zdrojů	70

Úvod

Téma Žák 1. stupně ZŠ jako člen v žákovském parlamentu jsem si vybrala hlavně z toho důvodu, že je mi toto téma velmi blízké. Já sama jsem byla členem žákovského parlamentu několik let a vyzkoušela jsem si většinu funkcí, které jsme v žákovském parlamentu měli. Jsem zastáncem toho, abychom naslouchali svým žákům, a to bez demokratického myšlení nebude nikdy možné. Žák, kterého necháme účastnit se na rozvoji a chodu školy, ve které se vzdělává, získá větší sebevědomí a naučí se zodpovědnosti, která je pro jeho život nezbytná. Zaměřila jsem se pouze na žákovský parlament v Karlovarském kraji, protože v tomto kraji žiji i učím. Má práce se zaměřuje především na členy žákovského parlamentu z 1. stupně základní školy, protože z vlastní zkušenosti vím, že se těmto žákům nedává dostatečný prostor k vyjádření, ani k prosazení se.

Cílem celé diplomové práce je na základě teoretických znalostí, polostrukturovaného rozhovoru, pozorování a vlastních zkušeností nalézt příklady inspirativní praxe pro zapojování ročníků z 1. stupně základní školy do žákovského parlamentu.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické.

V teoretické části nejprve vysvětluji základní pojmy, které provází celou diplomovou práci. Poté se věnuji demokracii na škole, kde zjišťuji základní principy a podmínky, které takováto škola musí splňovat. Více do hloubky rozebírám organizaci CEDU, která se specializuje na demokracii na školách a na žákovský parlament. Práce obsahuje i vývojový charakter žáka 1. stupně z hlediska sociálního a emocionálního vývoje. Je potřeba znát vývoj žáka, abychom s ním mohli správně pracovat a rozvíjet ho. Dále je zde kapitola o právech dítěte ve škole, která je zaměřena na práva a povinnosti, které žák má. Pokud chceme mít demokratickou školu je potřeba znát a dodržovat práva žáků. Na závěr mé teoretické práce rozebírám podrobně žákovský parlament v českých školách. Zaměřuji se do hloubky hlavně na koordinátora žákovského parlamentu a na člena žákovského parlamentu. Základ je znát a chápat žákovský parlament, aby mohl ve škole správně fungovat. Ještě je zde zkoumám žákovský i studentský parlament v zahraničí, přesněji v Německu, Velké Británii a Dánsku.

Praktická část se skládá ze tří výzkumných metod. Z metody polostrukturovaného rozhovoru s koordinátorem žákovského parlamentu, který je rozdělen do pěti základních složek, s tím že každá složka obsahuje několik podotázek, které celou složku rozvíjejí. Dále je zde metoda nepřímého pozorování schůze žákovského parlamentu v distanční formě výuky, a nakonec má narativní zkušenost ze žákovského parlamentu. Na základě těchto metod vytvořím příklady inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu.

1 Uvedení do vývoje demokratické školy

1.1 Vymezení základních pojmů

V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy, které provází celou diplomovou práci. Do hloubky je zde rozebrán pojem demokracie na školách, který obsahuje základní principy a pravidla, která jsou nezbytná znát a dodržovat, pokud chce být škola demokratická. Práce seznamuje i s Centrem pro demokratické učení, které se prakticky zaměřuje na demokracii ve školách. Navíc spolupracuje se školami a pomáhá jim vytvořit demokratické prostředí pro jejich žáky i pedagogický kolektiv. V poslední části kapitoly jsou rozebrány průřezová témata ve vztahu k výchově k demokratickému občanství v primární škole, protože je potřeba v této oblasti žáky rozvíjet.

Demokracie je nejčastěji vysvětlována slovy vláda lidu. Z toho vyplývá, že by měli mít všichni lidé možnost vyslovit svůj názor na všechno, co ovlivňuje jejich životy. (Co je to demokracie, 2020). Cambridgeský slovník popisuje Demokracii zase jako víru ve svobodu a rovnost mezi lidmi, nebo jako situaci, systém, či organizaci, v níž má každý stejná práva a příležitosti (Cambridge Dictionary). Aristoteles zase říkal, že „Základem demokratického státu je svoboda.“ (Co je to demokracie, 2020)

Stát se *občanem* znamená vědomé převzetí a reálné naplňování odpovědnosti jednotlivce za celek. Vyplývá z toho i morální závazek občana vůči společnosti, ve které žije. Občan má právo volit své zástupce, ale zároveň se může i aktivně podílet na věcech veřejných a občanských. (Metodický portál RVP)

Školní demokracie je chápána jako instituce, kde se připravují mladí lidé na hodnotný život v demokratické společnosti. (Demokracie v české škole – výzkum, 2004-2006). Pol, Rabušicová, Novotný a kol. říkají: „*Mají-li být školy demokratickými místy, musí se myšlenka demokracie promítnout do rolí, které na sebe dospělí ve škole berou, do vytvoření specifických struktur, do vztahů mezi těmi, kteří pracují ve školách, a do vztahů mezi školou a jejím vnějším prostředím. Demokracie ve škole tak určitě není jen věcí zapojení či výchovy mladých lidí.*“¹

¹ POL, RABUŠICOVÁ, NOVOTNÝ A KOL., 2006, str. 11

Žákovský parlament / žákovská rada (jde o synonymum) je jedním ze základních znaků demokratické školy. Umožňuje žákům podílet se na chodu a rozvoji školy. Pomocí Žákovského parlamentu (dále jen ŽP) si žáci během devíti let povinné školní docházky aktivně zkouší a upevňují si principy demokratického řízení. (Politeia, 2008)

Koordinátor parlamentu je dospělý člověk, který má ŽP na starost. Jedná se většinou o učitele občanské výchovy, není to však pravidlem. Někdy se může stát koordinátorem i školní psycholog, nebo externista. Koordinátor musí dbát na to, aby nedělal práci za členy žákovského parlamentu. Jeho úkolem je vést a předávat zodpovědnost. (Froněk, 2012)

Člen žákovského parlamentu tzv. Parlamentář je třídou zvolený zástupce, který se bude aktivně podílet na rozvoji školy pomocí žákovského parlamentu. (Froněk, 2021)

Rámcově vzdělávací program „(RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“²

Cíl výchovy vyjadřuje objevené a vědomě zvolené pedagogické možnosti a určuje to, čeho má výchova dosáhnout (Čabálová, 2011). Podle Průchy (2013) je cíl výuky/vzdělávání jedna z klíčových didaktických kategorií, vymezující: 1. účel, záměr výuky; 2. výstup, výsledek výuky.

Participace žáků dle charakteristiky vyjadřují aktivní účast žáků v procesu výuky. Žáci mohou participovat při rozhodování o cílech a obsahu vzdělávání a pravidlech života školy. (Průcha, 2013)

1.2 Demokracie na školách

Podle Kjargaarda a Martinieniena (1997) má ve škole přejít určitá část rozhodování a zodpovědnosti na žáky. Jedná se jak o způsob řízení školy, tak i o obsah a metody výuky. Důležité je, aby vše probíhalo formou rozhovorů, ve kterých budou společně všichni

² NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ

komunikovat. Je ale nutné poskytnout dostatek času na rozhovor. Každý má porozumět dané věci a mít tu možnost se k ní vyjádřit.

Podle Pola (2006) je důležité, aby demokratická škola splňovala určité podmínky, pokud by je nesplňovala, nejednalo by se o demokracii. Základní je, aby žák dostal příležitost k tomu, naučit se, co vlastně znamená demokracie a jakým způsobem je naplňována. Kurikulum by mělo obsahovat dostatek prostředků k předávání demokratických zkušeností mladým lidem. Předpokládá se, že pokud chceme, aby si žáci osvojili určité demokratické zvyky, myšlení a jednání, musejí být tyto věci pochopené a přijaté i učiteli a dalšími lidmi okolo.

Kjårgaarde a Martineniene (1997) napsali, že dobrým způsobem, jak ve školách prosazovat demokracii je vytvoření tzv. školní rady, která je volena jednou do roka na začátku pololetí. Rada komunikuje a spolupracuje s učiteli a veškeré získané informace poté sděluje ostatním žákům školy. Dále je důležité předem vymezit struktury, pravidla a procesy pro život ve škole.

Je důležité, aby se všichni žáci aktivně podíleli na chodu školy, a aby je vedení školy bralo vážně. Někdy se stane, že ve škole vznikne např. školní rada, která má na starost pouze nepodstatné změny ve škole. Je tedy potřeba, aby vedení školy dovolilo žákům uplatňovat své získané dovednosti a aktivně se podílet na chodu školy a na důležitém rozvoji školy. (Kjårgaard a Martinenien, 1997)

Bean a Apple došli k několika hlavním parametrům úspěchu snah o demokracii ve škole:

1. Otevřený tok myšlenek bez ohledu na jejich popularitu, což umožňuje co možná nejúplnější informovanost lidí.
2. Důvěra v individuální i kolektivní schopnosti lidí řešit problémy.
3. Uplatňování kritické reflexe a analýzy pro hodnocení myšlenek, problémů a postupů.
4. Péče o blaho druhých a o „obecné blaho.“
5. Péče o respekt a práva jednotlivců a menšin.
6. Chápání demokracie nikoli jako „ideálu,“ který se má realizovat, ale spíše jako „idealizovaného“ souboru hodnot, který bychom měli jako lidé žít a které jsou vodítkem pro život.

7. Organizace sociálních institucí, která podporuje a rozlišuje demokratický způsob života.

(Demokratické školy, Bean a Apple)

Jedna z nejdůležitějších složek demokratické školy je ředitel školy. Tomu je svěřená velká moc, se kterou musí umět pracovat. Kjørgaarda a Martinenienu (1997) vypracovali popis dobrého demokraticky smýšlejícího a kooperativního vedoucího pracovníka.

Ředitel školy musí školu *spravovat*, ale měl by se také postarat, aby neseděl jenom za stolem ve své kanceláři. Měl by si umět sestavit tým odborníků, kteří mu pomáhají. Má *vyhledávat* pro školu nové věci a možnosti. Má umět zařídít, co nejvíce peněz. Dále umí *inspirovat* učitele a žáky ve třídách. Je dobré, aby ředitel neztratil přehled o svých studentech a o tom, co vše se ve škole děje. Má svůj kolektiv *vyškolit* a dbát na profesní rozvoj svých zaměstnanců (např. pomocí kurzů). Ředitel udržuje dobrý *vztah s veřejností*. Má informovat o dění ve škole širší veřejnost a dohlížet na to, aby v *základním trojúhelníku probíhala účinná spolupráce*. Ředitel se také má snažit stále lépe *poznávat sama sebe*, aby se mohl dále učit, vyvíjet se a vytvářet dobrou *atmosféru* v kolektivu.

Ředitel má mít stále na paměti, že je to on, kdo vede celou školu. Je to právě on, který si vybírá k sobě schopné kolegy a společně spolupracují na vývoji školy. (Kjørgaard a Martinenienu, 1997)

1.2.1 Organizace CEDU (Centrum pro demokratické učení)

CEDU jako neformální skupina lektorů působící na školách vznikla v roce 2008. Nejprve vše začalo u podpory občanství a občanské výchovy a poté se postupně vytvářel žákovský parlament. Členové organizace jsou lektoři, učitelé, fandové školství a rodiče. Celá organizace se snaží metodicky podporovat učitele a jejich žáky v tom, jak pracovat s odpovědností ve školním životě. Hlavní důvod této podpory spočívá v tom, aby mohl každý ovlivňovat svou budoucnost a místo, kde žije. Snaží se o to, aby se mohly děti podílet na chodu a rozvoji své školy.

Jejich vize: „Dlouhodobě směřujeme za tím, aby naše obecně prospěšná společnost posilovala demokracii v ČR. Věříme ve zralejší demokracii, ke které vede cesta prostřednictvím práce s dětmi. Naší vizí minimálně do roku 2025 je, že školy v ČR budou

efektivně realizovat občanské vzdělávání, díky čemuž bude občanská společnost v ČR zralejší a odpovědnější, což přispěje k tomu, aby demokracie v naší zemi byla více srozumitelným a všeobecně akceptovaným způsobem soužití.“³

Způsoby jejich podpory:

- Pomáhají se zakládáním žákovských parlamentů na školách.
- Vzdělávají a podporují učitele (tzv. koordinátory)
- Učí školy, jak vytvářet bezpečné prostředí pro všechny.
- Podporují rodiče a zástupce měst.
- Vytvářejí příklady dobré praxe a zaznamenávají úspěšné příběhy škol i jednotlivců.

Hodnoty:

1. ODPOVĚDNOST – Tato hodnota je přímo klíčová, protože je propojená s pojmem demokracie. Cílem je ukázat žákům, jak přijímat odpovědnost za svůj život (vše je pojato prakticky a vychází se z vlastních zkušeností žáka)
2. ZRALOST – Zde se jedná o proces, ve kterém se žák snaží porozumět sobě, druhým, ale i tomu, co se kolem něho děje. Cílem je, aby si žák vytvořil postoj, že se může podílet na své budoucnosti, protože to má smysl. Důležité je, ukázat mu, jak na to jít.
3. ODVAHA – Tato hodnota dvě předchozí hodnoty propojuje a dává jim konkrétní rozměr. Je zde potřeba vytvoření bezpečného prostředí, ve kterém mohou žáci nabírat odvahu být ve svém jednání sami sebou a získávat tak odvahu zapojovat se do věcí kolem sebe a měnit je.

1.3 RVP ZV a jeho průřezová témata ve vztahu k výchově k demokratickému občanství v primární škole

Tematické okruhy všech průřezových témat vstupují napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů a oborů. Tím kladně působí na proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Jedná se o šest průřezových témat:

1. Osobní a sociální výchova – kde se žák seznamuje s tématy osobnostního rozvoje, sociálního rozvoje a morálního rozvoje.

³ CEDU – Centrum pro demokratické učení

2. Výchova demokratického občana – zde si žák utváří a rozvíjí demokratické hodnoty.
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – podporuje myšlení a mezinárodní porozumění. Zaměřuje žákovo jednání na tradiční evropské hodnoty (např. humanismus, svobodná lidská vůle, morálka ...)
4. Multikulturní výchova – žák si rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci.
5. Enviromentální výchova – výuka je zde zaměřená na jedince a jeho vztah s životním prostředím. Žák si vytváří kladný vztah k přírodě a k její ochraně.
6. Mediální výchova – pro žáka je důležité umět správně získat, zpracovat a využít podněty, které má k dispozici.

(Metodický portál RVP.CZ – 6 Průřezová témata)

Doplnění: Ve výchově demokratického občana se děti učí brát v potaz i potřeby druhých lidí, a ne jenom ty svoje. Přestože je výchova k demokratickému občanství teprve v počátcích svého vývoje, daří se jí vytvářet a odkrývat další možnosti působení v užitek sebe i druhých. Celá tato oblast vychází ze společensko-politických a kulturních tradic, z dlouhodobého působení dospělých mezi nejmladšími občany, ale i ze zkušeností dětí a mládeže. (Hofbauer, 2003)

V uvedené první části je rozebráno několik základních pojmů, které provází celou diplomovou práci, proto je potřeba je znát a rozumět jim. Více do hloubky je zde rozebrán pojem demokracie ve školství, což je poměrně nový pojem, se kterým je potřeba se pečlivě a velmi do hloubky seznámit. Nestáčí však pouze znát pojem, je potřeba pochopit hlavní myšlenku a ztotožnit se s ní. Škola, která se chce stát školou demokratickou, si musí osvojit její základní principy a pravidla, které dále bude dodržovat. Nově vznikla i organizace CEDU, která pomáhá školám přejít ze svých zajetých kolejích do nového způsobu výuky, což znamená nebát se začlenit žáky do rozhodovacího procesu, který jim dává prostor pro převzetí zodpovědnosti a získávání sebedůvěry. Na závěr jsou uvedeny základní průřezová témata ve vztahu k výchově k demokratickému občanství v primární škole, protože je důležité vést žáky k tomu, aby se stali součástí demokratické společnosti.

2 Vývojové charakteristiky žáka na 1. stupni z hlediska sociálního a emocionálního rozvoje

2.1 Vývojové předpoklady dětí v primární škole (1. – 5. ročník ZŠ) pro výchovu k občanství a demokracii

Celá kapitola je zaměřená na raný školní věk, který je cca od 6–8 let a na školní věk, který je cca od 9–11 let. V rané fázi vstupuje dítě do školního prostředí, které je pro něj zcela nové. Z této fáze později přechází do fáze školní, kdy je žák stále na 1. stupni základní školy. První kapitola byla zaměřena na teoretické uchopení demokratické školy, kdež to předkládaná část je zaměřená pouze na dítě a na to, zda je schopno už v tomto období porozumět demokracii.

2.1.1 Raný školní věk

Podle J. Piageta (1966) by mělo být dítě v tomto věku schopno konkrétního logického myšlení. Dítě využívá svou vlastní zkušenost u všech činností a aktivit. Dítěti dělá problém situace, která nemá jednoznačnou příčinu, protože náhoda v nich vzbuzuje nejistotu a porušení pravidel. Výuka se má zaměřovat na vztahy mezi lidmi a mezi institucemi (např. vztah dítě – rodič – škola – obec). Na jejich vztahy a pravidla, která jsou dána, a která je potřeba znát a dodržovat. Zároveň je potřeba vědět, k čemu jsou pravidla potřeba, kdo je vydává, kdo kontroluje jejich dodržování a jaké jsou postihy při porušení. Dítě je schopno vytvořit si vztah k určité osobě.

Dostatečná školní zralost umožňuje žákovi lepší koncentraci a delší výdrž u činnosti. Lépe přebírá nastavená pravidla a autoritu. Zároveň se učí spolupráci. (Vágnerová, 1999)

Než dítě nastoupí do školy musí získat určitou socializační úroveň, kterou Vágnerová (1999) rozdělila do několika skupin:

1. Dítě musí umět rozlišovat různé role a vědět, jaké chování je vhodné ve vztahu k učiteli.
2. Školák má mít rozvitou schopnost verbální komunikace.
3. Školák zvládá orientaci v hodnotovém systému a normách chování.

Dítě v tomto období se velmi často rozhoduje pouze na základě své vlastní pozice, z hlediska egocentrismu. Takovéto jednání může zkreslit interpretaci reality i při morálním usuzování a jednání. Dítě přebírá pravidla dospělých a pouze se jim podřizuje. (Vágnerová, 2000)

Kohlberf (1984) označil šest stádií morálního vývoje. Dítě raného školního věku patří do prvního stádia s tím, že postupně přechází do druhého stádia. První stádium označil heteronomní morálka, v tomto stádiu se velmi shoduje s Piagetem, charakteristické je zde podřizování se autoritám. Druhé stádium Kohlberg pojmenoval stádiem individualismu, účelovosti, směny. Zde dochází k přechodu podřizování k sebe samému. Dítě se zaměřuje na své vlastní uspokojení potřeb a zájmů. Dochází i k uvědomění si, že obdobné potřeby mohou mít i ostatní lidé.

Každé dítě postupuje fázemi rozdílně, proto se často stane, že některý jedinec je už u druhé fáze přesto, že většina je stále ve fázi první, záleží na vývoji každého jedince.

Vacek (2000) uvádí, že výchova k demokratickému občanství se propojuje s výchovou hodnot a jednáním ve shodě s normami a hodnotami demokratické společnosti. Dítě většinou reaguje na morální situaci emocionálně, proto je velmi důležité rozvíjet u dětí výchovy k sebeúctě, empatii, lásce k dobru, sebekontrolě a skromnosti.

2.1.2 Střední školní věk

V tomto věku přechází dítě do období tzv. vyrovnané konsolidace, oproti předchozímu období je toto relativně klidné. Dochází zde k celkovému rozvíjení dítěte ve všech oblastech výchovy. Jedinec již uvažuje realisticky. Jeho myšlení zůstává vázáno na skutečnost, kterou ale umí zhodnotit z více hledisek. Dítě chápe rozmanité role člověka ve společnosti, rozumí potřebám druhých lidí a dokáže reflektovat své chování i chování druhých. Pomalu nastupuje abstraktní myšlení. (Matějčíček 1996)

V oblasti výchovy k demokracii by měly být podle Vágnerové (2000) položeny základy chápání fungování demokratického státu a tržní ekonomiky (např. volební princip, problematika médií ve společnosti, investice, daně). Co se týče dovedností, měla by se škola zaměřit na jejich rozvoj hlavně v oblasti získávání a posuzování informací, hodnocení svých výsledků, ale i výsledky druhých, nebo rozhodování se a volit.

Podle klasifikace Piageta (1966) spadá střední školní věk do stádia autonomie, kde je dítě schopno plně spolupracovat, vzájemně se chápat a uplatňovat principy spravedlnosti. Jedinec je tedy samostatnější a zanechává závislosti na autoritách.

Vágnerová přímo napsala: „*Konvenční úroveň morálky, která je typická pro děti školního věku, znamená přijetí běžných sociálních norem jako své vnitřní regulativu⁴. Jejich respektování je v tomto období motivováno především potřebou naplnit sociální očekávání. V takovém jednání se i v této době projevuje potřeba být pozitivně hodnocen a akceptován.*“⁵

Děti se v tomto období zajímají o své okolí a dění kolem nich. Je potřeba s touto jejich zvědavostí pracovat a rozvíjet jí. Učitel ukazuje žákům způsoby sledování dění, jeho hodnocení, ale i aktivní zapojení do dění okolo nich. Je dobré děti seznámit s formou společenské participace. (Vacek 2000)

V primární škole je důležitá výchovná forma společenské participace, ve které se žák aktivně zapojuje do chodu obce. (Stará, 2004)

V tomto období vznikají nové citové hodnoty (např. estetické, morální...). Žáci jsou živější a převládá u nich optimismus (Novotná, 2012)

Před vstupem do školy byl pro dítě hlavní zdroj modelování způsobu chování a jednání jeho rodič. Při vstupu do školy se žák více zaměřuje na chování učitele a svých spolužáků. Přebírá od nich jejich hodnoty, postoje a způsob chování. (Langmeier, 2006)

Z této kapitoly vyplývá, že raný i střední školní věk je vhodnou dobou pro zažití norem a hodnot společnosti. Dítě si v něm navyká na společenské chování k jeho vrstevníkům i k autoritám. Podřizuje se nastaveným normám a pravidlům, která jsou dána společností. V kolektivu se jedinci učí sociální interakci, spolupráci, soudržnosti, sebeovládání a komunikaci.

⁴ Směrnice, příkaz

⁵ VÁGNEROVÁ, 1999, str. 178

3 Práva dítěte z hlediska právního a výchovného vztahu dospělého a dítěte v práci školy

Kapitola podrobně rozebírá práva a povinnosti, které má každé dítě a které mu tedy nemohou být za žádných okolností odepřeny. Práva dítěte jsou nejprve uchopena v rámci legislativy, a poté v rámci školního vzdělávání.

Česká republika je Úmluvou o právech dítěte vázána od 1. ledna 1993. Právní postavení dětí upravují i další zákony jako např. zákon o rodině, občanský zákon, nebo třeba trestní zákon. Podle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí lidská bytost mladší 18 let. (Bůžek, 2000)

3.1 Právní výchova a vzdělávání

Z právního pohledu je velmi složité definovat výchovu a vzdělávání, tato oblast spadá převážně do pedagogiky. Výchovu jako takovou máme v právním systému rozdělenou na několik skupin, podle toho, čím se výchova zabývá (např. rodinná, ochranná...). Co se týče vzdělávání můžeme mluvit o právu na vzdělávání pro každého. (Bůžek, 2000)

Listina základních práv a svobod čl. 33 (1992) stanovila pro výchovu a vzdělávání čtyři základní body:

1. Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
2. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopnosti občana a možnosti společnosti též na vysokých školách.
3. Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
4. Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Každá škola si může vytvořit své vlastní pravidla, která jsou vázána na legislativu, a která jim vyhovují vzhledem k jejich možnostem. Základní škola v Radnici, která se řídí heslem: Ne pro školu, pro život se učíme, si vytvořila takováto práva:

1. Škola žáka přijímá jako jedinečnou lidskou osobu, která má svoji důstojnost a je hodna uznání.

2. Žák má právo na podnětné prostředí, které vede k harmonickému vývoji jeho osobnosti a zprostředkovává vědění.
- 3. Dospělí respektuje věk dítěte a neprosazují své zájmy na úkor žáka.**
- 4. Žák má právo být vychováván k samostatnosti a ke svobodě, škola rozvíjí kritické myšlení žáka a vede ho k zodpovědnosti za své konání.**
5. Žák má právo rozvíjet své tvůrčí schopnosti. Škola pečuje vedle rozvoje rozumových možností žáka i o jeho fantazii a o růst jeho vnitřního života.
- 6. Škola učí žáka zodpovědnosti ve vzájemných vztazích, pomáhá mu při hledání hodnotové orientace, při rozhodování a utváření postojů. Respektuje vždy věk žáka.**

(Základní škola a Mateřská škola Radnice)

3.2 Výchovný vztah dospělého a dítěte

„Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁶

Podle Bůžka (2000) je náš výchovný a vzdělávací systém stále autoritativním stylem výchovy. To znamená, že se dítě stále řadí do podřadného vztahu k vedení školy.

Podle Hradečné (1996) z práv dítěte vyplývá, že základem pro funkci školy je podporovat rozvoj dítěte, tj. naplňovat potřeby jeho rozvoje a seberozvoje a vytvářet jednotu mezi nimi.

Každý jedinec má schopnost seberealizace svého já, které se projevuje zvyšováním nezávislosti, sebeurčováním a odpovědností za vlastní chování. Pokud je příznivé prostředí, má každý jedinec předpoklady se vyvíjet spontánně ve zdravou, zralou a společensky konstruktivní osobnost. Pokud jsou vhodně naplněny podmínky, přechází výchova v sebevýchovu, která je ve vývoji osobnosti člověka velmi důležitá. (Čáp, 1996)

Podle Kučerové (1993) přístup v pedagogice odmítá manipulaci s dětmi a připomíná, že pedagogika je vědou o člověku, lidském jedinci v situaci, ve které se stává člověkem. Z toho

⁶ PELIKÁN, 1995, str. 36

vyplývá, že se tedy jedná o situaci ve výchově. Výchova podle Kučerové má zásadní význam pro celý život člověka. Říká, že bychom se měli zaměřit místo manipulace na vzájemnou komunikaci, vstřícnost, porozumění a prožitek.

Hejlová (2010) napsala, že v dnešních školách jsou dětská práva již vnímána a akceptována, i přesto ale záleží hlavně na vhladu dospělých do smyslu těchto práv, jak pro svět dospělých, tak pro svět dětí. Úmluva o právech dítěte vstupuje do českých škol pomocí výukových materiálů, které vytváří například různé společenské organizace, nebo vzdělávací instituce.

„Smyslem výchovy, ladícím se současným pojetím dítěte a s konceptem jeho práv, je podpora růstu osobnosti s důrazem na charakter a životní zdatnost k tvorbě vlastního života ve společenství s druhými a v začleněnosti do přírodního světa a jeho zákonitostí. Jejím základním atributem je proto vedení k sebeurčení, altruismu a odpovědnosti.“⁷

Při vedení dítěte můžeme propojovat dva základní rozměry jeho života:

1. INDIVIDUÁLNÍ BYTÍ

Spadá sem právo na rozvoj každého jedince bez jakékoli diskriminace. Vedení zde musí odpovídat vývojovým schopnostem dítěte. Dítě se seznamuje se základními demokratickými hodnotami (např. svoboda projevu, právo na názor, svoboda svědomí, ochrana soukromí atd...). Výchova bere ohled na nadání, znevýhodnění a na individuální vzdělávací potřeby každého dítěte. Etická oblast je zaměřená na vedení k rozlišování dobra a zla, krásy a lásce. Je potřeba mít stále na paměti, že každý jedinec je individuální, proto ho musíme chránit a starat se o jeho rozvíjení v období vstupu do života.

2. VČLEŇOVÁNÍ DO LIDSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

Socializace dítě vede k přijetí základních hodnot lidství. Do tohoto základu spadají hodnoty demokratického soužití, díky kterým se zvyšuje kvalita společenství. Dítě si osvojuje čtyři akcenty, které jsou v podstatě základními podmínkami života a jsou velmi podstatné pro výchovu.

⁷ HEJLOVÁ, 2010, str. 97

1. PŘEŽITÍ – Do tohoto akcentu spadají základní potřeby: výživa, bydlení, zdravotnická péče, sociální zabezpečení. Tato oblast nespadá přímo pod úkoly školního vzdělávání.
2. OCHRANA – Zde jsou zachycena převážně práva dítěte. Je tu nárok dítěte na bezpečnost, ochranu před zneužíváním, násilím a vykořisťování. Škola má zajistit ochranu a bezpečí dítěti.
3. ROZVOJ – Spadá sem například právo na vzdělávání, na hru, na volný čas, na přístup k informacím, na svobodu myšlení a svědomí. Dítě má být rozvíjeno pro demokratickou společnost. Docílíme toho tak, že mu umožníme účastnit se vlastního života.
4. ÚČAST – Tento akcent propojuje všechny tři předchozí. Dítěti se dostává možnost vyjádřit své názory na věci, které se ho přímo týkají. Dospělý tomuto názoru musí věnovat pozornost. Dítě by mělo mít možnost samo se rozhodovat při vzdělávání a převzít za své rozhodnutí odpovědnost

(Hejlová 2010)

Třetí kapitola vnáší větší vhlad do práv a povinností dítěte, se kterými je potřeba se seznámit a akceptovat je, pokud chceme hovořit o demokratické škole. Je zde jasně řečeno na co má každé dítě právo a co mu tedy nesmí být odepřeno. Práva a povinnosti jsou dále uchopeny vzhledem ke školnímu prostředí, ve kterém se dítě vzdělává a rozvíjí. I přesto, že jsou práva dětí vnímána a akceptována, záleží stále na vhladu a uchopení dospělého.

4 Žákovský parlament

V poslední části teoretické práce je dopodrobna rozebrán žákovský parlament. Na začátku je vymezení termínu žákovského parlamentu. Poté je rozebrán cíl žákovského parlamentu, který musí být vždy jasně daný. Kapitola se dále zabývá základními členy žákovského parlamentu, jejich právy, povinnostmi, ale také způsobem jejich zvolení. V závěru kapitoly jsou sepsány žákovské parlamenty v zahraničí, kterými se můžeme nechat inspirovat.

4.1 Základní informace

Froněk říká o žákovském parlamentu „*Žákovský parlament (dále uváděn zkráceně jako ŽP) je hlasem všech žáků školy, přestože jeho členy jsou jen volení zástupci.*“⁸ Účelem ŽP je dát žákům takový prostor, ve kterém budou moc vyjádřit své názory, postoje a otázky, které se týkají jejich každodenního života. Má zde být možnost nápady žáků uskutečnit.

Pomocí žákovského parlamentu se žáci učí odpovědnosti, spolupráci a vztahu ke svému okolí. Žákovský parlament napomáhá ke zlepšení třídního klimatu a k propojení žáků s vedením školy. (Froněk a kol., 2013)

Politeia (2008) zase říká, že žákovský parlament je jedním ze základních znaků demokratické školy. Žáci mohou ovlivňovat rozvoj školy a tím tak prakticky používat základní procesy demokracie. Pomocí žákovského parlamentu si žáci během své povinné školní docházky prožívají a osvojují si principy demokratického řízení.

Podle Kožuchové a kol. (2003) je parlament dobrá věc, pokud se chytí za správný konec. Je důležité, aby mladí lidé měli právo podílet se na řízení školy. Učí se tím odpovědnosti za podané návrhy, odpovědnosti za plnění přijatých úkolů, spolupráci v kolektivu a demokratickému myšlení.

Žákovský parlament je propracovaný a souhrnný vzdělávací nástroj, který dokáže mladé lidi ve školách připravovat na reálný občanský život a tím posilňuje demokracii. (CEDU-centrum pro demokratické učení)

Podle Školy pro demokracii je žákovský parlament skupina volených žáků jedné školy (většinou dva žáci z každé třídy a z každého ročníku). Od svých spolužáků i učitelů sbírají

⁸ FRONĚK A KOL., 2013, str. 7

informace o tom, co by se mohlo ve škole zlepšit. Na pravidelných setkání parlamentu poté řeší, jakým způsobem těmto nápadům vyhovět. Své spolužáky ve třídách pravidelně informují o své činnosti. (Škola pro demokracii)

„Smyslem zavádění žákovského parlamentu je zvyšování zájmu žáků o školní společenství, motivování žáků k odpovědnému přístupu k životu i ke světu, nabývání dovedností, které žákům umožní podílet se smysluplně na životě společenství, vytváření prostoru pro možnost zažít, že žáci mohou svět kolem sebe proměňovat.“⁹

4.2 Cíle, práva a povinnosti žákovského parlamentu

Cíle žákovského parlamentu

Každá škola si tvoří své vlastní cíle, podle svých možností. Cíle by měly vycházet z cílů demokratické školy, protože ŽP je prostředek, kterým se škola stává demokratickou. Froněk a kol. (2013) ve spolupráci s ostatními základními školami vytvořili základní strukturu cílů.

- Vytvořit kvalitní komunikační kanál mezi žáky, učiteli a vedením školy.
- Vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.
- Vést žáky k aktivnímu přístupu a zájmu o dění ve škole.
- Utvářet pozitivní klima školy.
- Vést žáky k toleranci, ohleduplnosti a respektu k jiným lidem.
- Pěstovat dobré vztahy mezi žáky, vzájemnou pomoc a respekt i napříč ročníky.
- Upevňovat zodpovědnost za své chování, jednání a zlepšit postoj žáků ke své práci ve škole.
- Naučit se šetrně zacházet s majetkem školy a vážit si pěkného prostředí ve škole i mimo ni.

Práva a povinnosti členů žákovského parlamentu

Každá funkce má své výhody i nevýhody. Čím vyšší postavení, tím větší povinnosti často přicházejí a je potřeba je znát, rozumět jim, a hlavně je zodpovědně plnit. Froněk a kol. (2013).

⁹ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, Participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy, 2017, str. 4

Každá škola si vytváří své vlastní povinnosti vzhledem k jejich možnostem. Základní školy v Brně si vytvořily šest pravidel, které musí členové poctivě dodržovat. Jde třeba o pravidlo, že zvolení zástupci prezentují názory celé třídy a třídu informují o závěrech jednání žákovského parlamentu. Další je, že se vždy účastní jednání parlamentu, v případě, že se zúčastnit nemohou, informují předsedu parlamentu nebo koordinátora. Členové si navzájem mají pomáhat a spolupracovat spolu. Následující pravidlo říká, že členové předkládají vlastní návrhy a nápady na zlepšení života ve škole, nebo předkládají vedení školy své připomínky a nápady, nově mohou oslovit i školskou radu.

(Práva a povinnosti základních škol v Brně)

4.3 Koordinátor žákovského parlamentu

Koordinátor je učitel, který spolupracuje se žákovským parlamentem, jeho role by zde měla být pouze jako průvodce, nikoliv vedoucí. Z počátku se zaměřuje hlavně na to, aby členové ŽP byli schopni efektivně a konstruktivně spolupracovat a komunikovat mezi sebou. Vedení ŽP má přenechat předsedovi a sám se má stát pouze tichým přihlížejícím, samozřejmě záleží na kolektivu členů. Může se stát, že se členové po roce mění a je tak náročné udržet vedení pouze v roli žáků. Je potřeba nalézt tzv. zlatou střední cestu.

Desatero dobrého koordinátora:

1. Je připraven věnovat parlamentu čas pro podporu zájmů školy a hlavně žáků.
2. Nemusí být vždy „nejchytřejší.“
3. Umí žákům opravdu naslouchat.
4. Pomáhá členům parlamentu naučit se a osvojit si nové dovednosti.
5. Účastní se všech schůzek parlamentu.
6. Témata žákovského parlamentu probírá s pedagogickým sborem
7. Informuje o aktivitách parlamentu ostatní skupiny ve škole (rodiče, nepedagogické pracovníky, zástupce města) pomáhá zvyšovat prestiž parlamentu.
8. Je zodpovědný za reflexi práce školního parlamentu a jeho neustálé zlepšování.
9. Stanovuje cíle žákovského parlamentu na školní rok (ve spolupráci s vedením školy, a hlavně se žáky).
10. Rozvíjí sebe sama (mentoring, sdílení zkušeností s jinými školami...).

4.4 Člen žakovského parlamentu a jeho zvolení

Člen ŽP je zástupcem své třídy. Mezi jeho hlavní povinnosti patří chodit na zasedání, zjišťovat názory svých spolužáků, informovat o tom, co je ve škole nového a to, co se probíralo na schůzi žakovského parlamentu a snažit se realizovat projekty. (Froněk a kol., 2013,)

4.4.1 Dovednosti člena žakovského parlamentu

Je potřeba, aby měl Parlament'ák určité dovednosti, které jsou třeba pro zástupce třídy v žakovském parlamentu. Tyto dovednosti lze rozvíjet v jednotlivých ročnících postupně na různých úrovních. Froněk a kol. (2013) vytvořili přehled dovedností, které by měl mít člen žakovského parlamentu. Přehled je pouze orientační, samozřejmě se neočekává, že každý člen splňuje všechny schopnosti.

1. třída

- Žák si zvládne vytvořit podmínky pro práci.
- S pomocí třídního učitele si připraví téma ze své třídy, které přednese žakovskému parlamentu a získá odpověď na své téma.
- Nezapomíná si nosit pomůcky a dokáže se vrátit ze schůze ŽP do své třídy, kde sdělí probíraná témata své třídě.

2. - 3. třída

- S pomocí třídního učitele vede žák třídní zasedání.
- S pomocí starších žáků hlásí do školního rozhlasu.
- Žák umí předat hlavní myšlenky ze zasedání ve své třídě a hlavní sdělení své třídy zase předá žakovskému parlamentu.
- Vede si záznam ze zasedání ŽP.
- Zvládne vybrat finanční hotovost od své třídy pro dobrovolné akce.

4. – 6. třída

- Žák připraví a vede zasedání třídy.
- Píše si detailní poznámky ze zasedání.
- Pořizuje zápisy a publikuje je na nástěnce.

7. – 8. třída

- Připraví a vede zasedání žákovského parlamentu.
- Žák dokáže řešit problémy v žákovském parlamentu.
- Dokáže naslouchat a vybrat z projevu řečníka to podstatné.
- Samostatně zhodnotí práci ve skupině. Dokáže se poučit z úspěchu i neúspěchu.

9. třída

- Žák předává své zkušenosti a funkci mladším. Zároveň se snaží, aby vše běželo hladce i bez něho.
- Je patronem prvňáků při zápisu ze zasedání.
- Dokáže rozdělit práci ostatním členům zasedání a je pravou rukou pro koordinátora.

Práce členů žákovského parlamentu

Žákovský parlament se zabývá různými činnostmi. Vše je ale vždy zacílené na vylepšování života ve škole, nebo v obci. Členové předkládají své návrhy na projekty, které by se mohly realizovat. Je dobré, když se členové zabývají hlavně svými vybranými projekty, protože k nim mají lepší motivaci a přistupují k nim s větší aktivitou a elánem. Pokud jim bude koordinátor stále zadávat projekty, které je tolik nebaví, nebo nezajímají, může se stát, že členové ŽP ztratí motivaci k dalším činnostem, nebo celkově k účasti v ŽP. (Froněk a kol., 2013)

Je dobré už na začátku roku sbírat nápady na projekty a různé akce. Všichni žáci se mohou do sběru projektů zapojit a své návrhy předat svému parlamentákoví. Nemusí se pokaždé jednat o hotové projekty, občas stačí i inspirace nebo nějaký zajímavý nápad, který s trochou úsilí může vytvořit úžasnou akci. (Hazlbauer a kol. 2012)

Úkolem parlamentu je zastupovat všechny žáky školy a pomáhat jim. Žáci by měli vědět, že mohou kdykoliv přijít za členem parlamentu, ať už s návrhem nějakého projektu či akce, nebo s problémem, se kterým si třeba neví rady. Nesmíme zapomínat i na to, že žák může pomocí parlamentáka vyzdvihnout i to, co je podle něho ve škole dobré a pozitivní. (Froněk a kol., 2013)

Podle Froňka a kol. (2013) má Koordinátor v této oblasti taky velmi důležitou roli. Musí vést žáky a členy ŽP k takovým projektům nebo akcím, které jsou schopni splnit. Časté je, že se žáci rozhodnou pro aktivitu, kterou nelze školou uskutečnit, a to převážně z finančních nebo hygienických problémů. Žáci málokdy mají ve svém věku až takový vhled do situace školy, aby sami rozhodli, zda je projekt nebo akce uskutečnitelná. V této fázi musí zasáhnout koordinátor, ale neměl by žákům nápad hned shodit ze stolu, jeho úkolem je spíše hledat různé alternativy, které je škola možná zrealizovat. Pokud chce koordinátor zorganizovat nějakou svou akci, měl by myslet hlavně na úroveň žákových schopností. Do akce by měli být začleněni minimálně všichni členové žákovského parlamentu, a proto je velmi důležité vnímat věkový rozdíl žáků.

Hazlbauer a kol. (2012) říká, že se občas dělají projekty a akce, o které je někdo požádá. Není na tom nic špatného a většina škol ráda nabídce vyhoví. Může se jednat třeba o pomoc na dni otevřených dveří, na vánočních trzích, nebo sportovním dni. Na druhou stranu je v pořádku akci odmítnout. Pokud akce není pro školu přínosná nebo časově velmi náročná, můžou se členové ŽP a vedení školy rozhodnout nabídku odmítnout.

Další práce, kterou musejí členové žákovského parlamentu vykonávat je přinášet na schůze připomínky a náměty ze svých tříd. Ty se poté na schůzi proberou a nejlépe i vyřeší. Člen poté informuje svou třídu o dalším průběhu. Svou třídu člen ŽP informuje i o akcích a projektech, které se na škole i mimo ní uskuteční. Pokud jde o nějakou anketu nebo hlasování, měl by představitel třídy vždy vše konkrétně vysvětlit a popsat jakým způsobem bude anketa nebo hlasování probíhat, a co bude poté následovat. Je důležité, aby měli žáci dostatek informací k rozhodování.

Froněk a kol. (2013) vytvořili a popsali seznam činností, kterým se většina členů žákovského parlamentu zabývá, nebo které by z jejich funkce měli plnit. Jsou to činnosti jako umět si rozdělit role v žákovském parlamentu, nebo neustále informovat všechny žáky i vedení školy a tvořit ankety. Další činností je zapisování do kroniky, pokud ji škola má, nebo hledání řešení problému a přicházet na nápady na zlepšování a inovovat školu.

Pravidla jsou potřeba k tomu, aby se všichni členové ŽP cítili na schůzkách dobře. Napomáhají nám i když máme na schůzi nějaký konflikt, nebo třeba neshody při rozhodování u aktivitu. *„Smysl mají taková pravidla, která jsou dohodnuta společně s žáky,*

jsou někde viditelně sepsaná a jsou, pokud možno „živá“. To znamená, že je potřeba o nich čas od času diskutovat a případně je nahrazovat vhodnějšími. ¹⁰

Froněk a kol (2013) vytvořil zásady při formulaci pravidel s dětmi:

1. Je dobré vycházet vždy z toho, co by žáci nechtěli, aby se dělo při zasedání parlamentu. Žáci se tak sami zamyslí nad tím, co by nechtěli a z toho poté formulují to dané pravidlo.
2. Je také lepší postavit formulaci na kladu. Pokud chceme dát pravidlo, aby si žáci neskákali do řeči, je lepší nevycházet ze záporu.
3. Při tvoření pravidel se budeme snažit o formulaci v 1. osobě množného čísla.
4. Než zavedeme pravidlo, musíme se ujistit, že mu všichni členové ŽP, i ti nejmladší, rozumí a chápou ho.
5. Pravidlo by mělo být vždy co nejvíce konkrétní.

4.4.2 Volby do žákovského parlamentu

Nejprve je potřeba vybrat volební systém. Záleží na možnostech každé školy. Koordinátor se svými kolegy vymyslí volební řád. Je velmi důležité, aby si promysleli několik bodů před volbami:

- Jaké všechny ročníky se budou účastnit žákovského parlamentu.
- Kolik žáků z jedné třídy bude voleno.
- Kdy budou volby do ŽP probíhat.
- Jak přesně budou volby ve třídách probíhat.

Vždy si o tom rozhodne škola. Neexistuje žádný ideální model pro volby členů do ŽP. Musíme brát v potaz hlavně možnosti a prostředky školy. Někdy chtějí členové ŽP zůstat stejní. Pokud by nebyli noví zájemci o pozici člena ŽP je dobré nechat za třídu stejné zástupce než přemlouvát žáky, kteří o funkci nejeví zájem. (Hazlbauer a kol. 2012)

Podle Fronka a kol., (2013), je dobré před volbami členů ŽP, aby třídní učitel připomenul, co je to žákovský parlament, jak vypadá vhodný kandidát a hlavně, jaké povinnosti bude

¹⁰ FRONĚK A KOL., 2013, str. 24

muset dodržovat člen ŽP. Obvykle se parlament skládá ze dvou zástupců každé třídy. Je dobré dbát na vyváženost dívek a chlapců. Žáci se musí sami rozhodnout, zda se chtějí stát parlamentářem. Pokud se ve třídě najde více kandidátů než dva, musí se konat volby, ve kterých rozhodnou spolužáci, kterého zástupce své třídy chtějí mít v žákovském parlamentu.

Volby v 8 krocích podle Froňka a kol. (2013)

1. Informujte o volbách učitele, žáky, rodiče.
2. Vyjasněte si roli třídních učitelů při volbách.
3. Definujte se žáky vlastnosti dobrého zástupce.
4. Připravte žáky na předvolební kampaň.
5. Realizujte volby.
6. Sečtěte hlasy.
7. Prezentujte se žáky výsledky voleb.
8. Uved'te nové zástupce žákovského parlamentu do úřadu.

Třídní učitelé by měli být dobře obeznámeni s tím, jak mají být volby uspořádané, jak mají probíhat a hlavně, musí vědět, že je potřeba ponechat dostatek prostoru a času volbám. Je zde snaha o co největší autenticitu s volbami dospělých.

„Vše se odvíjí od poctivě vymyšleného volebního systému a chuti dospělých volby podpořit a žáky motivovat – jak různými pomůckami, tak i svým nadšením. Čím konkrétnější pokyny třídní dostanou, tím lépe volby proběhnou.“¹¹

4.5 Organizace a rozdělení členů žákovského parlamentu

Školní organizace ŽP

Vedení školy by mělo zajistit vyhovující podmínky a prostředí pro setkávání členů žákovského parlamentu. Dále by mělo zajistit, že ŽP zasedá alespoň jednou za dva týdny a jeho trvání je minimálně 45 minut dlouhé. Vedení školy by mělo umožnit všem členům žákovského parlamentu, aby se zasedání mohli účastnit. Měli by tedy zvolit takové časové rozmezí, ve kterém neprobíhá vyučování, nebo je z vyučování uvolnit. (Česká školní inspekce)

¹¹ HAZLBAUER A KOL. (2012) str. 12

Rozdělení funkcí členům ŽP

V rámci ŽP mají žáci rozdělené funkce, jako je třeba předseda, který vede zasedání a dává hlasovat. Pak je zde jeho zástupce tzv. místopředseda, který v době jeho nepřítomnosti vede zasedání ŽP za něj. Je tu zapisovatel, jeho úkol je psát krátké zápisy ze schůze, většinou jde o nápady, návrhy a otázky ostatních členů ŽP. Další člen je tzv. nástěnkář, který se stará o nástěnky ve školách. Obvykle bývají dva, jeden se stará o nástěnky 1. stupně a druhý se stará o nástěnky 2. stupně ZŠ. V neposlední řadě je zde funkce mluvčího, který komunikuje s pedagogy a vedením školy. Někdy je mluvčí zároveň i předsedou. (Základní škola Plzeň – stanovy ŽP)

Začátek školního roku v ŽP

„Jedním z nejdůležitějších úkolů žákovského parlamentu (ŽP) je budování důvěry žáků ve vlastní schopnosti a posilování jejich participace na školním dění, což úzce souvisí s přebíráním odpovědnosti za vlastní práci a za prostředí, v němž je vykonávána. Žáky však potřebujeme naučit, jak tuto důvěru a částečné vedení používat. Přítomnost ŽP způsobuje, že žáci o věcech přemýšlejí, a realizací projektů se učí, jaké jsou reálné možnosti, které možnosti jsou naopak neschůdné a jak si poradit s případnými nesnázemi.“¹²

Než žákovský parlament začne ve škole fungovat je potřeba mu buď na konci školního roku, nebo v srpnových týdnech vytvořit prostor pro nastartování. V tomto období se nejvíce zapojuje koordinátor a ředitel/ka školy. Jejich hlavním úkolem je propojit ŽP se školním vzdělávacím plánem (ŠVP). Dalším krokem, který následuje je setkání se s třídními učiteli a učiteli občanské výchovy. Společně prodiskutují fungování ŽP a pravomoc, kterou bude mít. Nesmíme zapomenout, ani na práva a povinnosti každého člena ŽP. Koordinátor má za úkol seznámit třídní učitele s žákovským parlamentem, co přináší i obnáší, proč ve škole je, jak probíhají volby zástupců a co všechno spadá pod práci ŽP.

V září, když se žáci vrací do školních lavic, probíhají volby do žákovského parlamentu. Většinou se vybírají dva zástupci z každé třídy. V tuto chvíli hraje velkou roli třídní učitel, protože své získané znalosti o ŽP musí předat svým žákům. Třídní učitel musí zorganizovat a vést volby, hlavně tedy u mladších žáků. (Halzbauer a kol., 2012)

¹² HAZLBAUER A KOL. (2012) str. 9

Harmonogram školního roku v ŽP

Po volbách do ŽP se sejdou zvolení zástupci, kteří musejí hned probrat základní záležitosti. V první řadě by si měli členové ŽP vytvořit společně pravidla, na kterých se všichni shodnou, budou je respektovat a dodržovat. Pravidla je dobré sepsat a vyvěsit někam, kde je budou mít stále na očích. Zároveň s pravidly si žáci rozdělují funkce. Většinou jim v tom pomáhá koordinátor, který se snaží, aby rozdělení proběhlo bez komplikací. Když jsou vytvořena pravidla a členi obsadili funkce, přichází na řadu plánování projektů a akcí. Členové dostanou za úkol, aby do příští schůze sesbírali ve svých třídách nápady, které poté odprezentují na zasedání. Před Vánoci čeká ŽP shrnutí celého uplynulého období (1. pololetí). V tomto okamžiku se mohou, po domluvě se všemi zástupci, měnit funkce členů. Je možné, že někomu funkce nesesedla, nebo ji není schopen plnit. Je dobré stále myslet na to, že stejně jako třídní kolektiv, tak i kolektiv ŽP potřebuje stmelovat a upevňovat mezi sebou vztahy. V průběhu celého roku řeší zástupci na schůzi organizaci vybraných projektů a zařizování nezbytných věcí, aby se projekt nebo akce mohla konat. Na konci školního roku je dobré shrnout celé školní období. Vyzdvihnout vše, co se žákovskému parlamentu povedlo a čeho všeho se vlastně účastnila škola. (Froněk a kol., 2013)

Program a zasedání žákovského parlamentu

V programu, který obdrží členové ŽP by mělo být napsané kdy se bude další schůze konat, kde se bude konat a v jakém čase bude schůze probíhat a čas, kdy schůze začne. Dobré by bylo, kdyby program obsahoval i čas konce schůze, ale to je někdy obtížné předem odhadnout. Co určitě nesmí chybět jsou body programu, které budou členové ŽP na schůzi probírat. Vše by měli členové obdržet pár dní dopředu, aby se na zasedání mohli dobře připravit a informovat svou třídu, o bodech programu. (Froněk a kol., 2013)

Froněk a kol., (2013) vytvořili mustr, jak může být schůzce rozdělena. Zasedání rozdělili do tří fází.

1. Před zasedáním

- Moderátor schůzky si připraví návrhy programů.
- Moderátoři se setkají s koordinátorem alespoň 15 minut před začátkem schůze a proberou spolu strukturu zasedání.

- Moderátor zajistí potřebné pomůcky (fixy, balící papír na psaní ...)

2. Při zasedání

- Žáci si hlídají čas, aby začali schůzi přesně.
- Pokud je to potřeba, upraví si prostor tak, aby na sebe všichni viděli.
- Domluví se, kdo bude mít moderování schůze na starost příště.
- Představí si všechny body zasedání, které je potřeba probrat.
- Na konci zasedání následuje celkové shrnutí schůze. Vše, co zaznělo ve shrnutí zazní při předávání informací ve třídách.

3. Po zasedání

- Probíhá reflexe koordinátora s moderátorem.
- Dotvoří se zápis ze schůze, který se poté vyvěsí na nástěnku.

4.6 Cíle žakovského parlamentu z hlediska RVP

Froněk a kol. (2013) sepsal klíčové kompetence, které se nacházejí v RVP. Žakovský parlament z těchto kompetencí vychází, protože i žakovský parlament je místem, ve kterém se žák vzdělává, proto je nezbytné znát podrobněji klíčové kompetence, které se u žáků rozvíjí. Jedná se tedy o kompetence, které jsou níže podrobněji rozepsané.

Kompetence k učení

Žák dokáže vyhledat a utřídit získané informace. Dokáže experimentovat a následně reflektovat výsledky svých činností. Žák uvádí věci do souvislostí a vytváří tím tak komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy. Žák projevuje zájem o další studium. A celoživotní učení.

Kompetence k řešení problémů

Žák v žakovském parlamentu navrhuje a realizuje vlastní projekt. Vnímá nejrůznější úskalí projektu a snaží se problémové situace řešit. Žák vyhledává vhodné informace, které mu pomáhají vyřešit dané problémy. Zvládá samostatně řešit základní problémy pomocí logických, matematických a empirických postupů. V neposlední řadě žák kriticky myslí a dělá rozhodnutí, která si dokáže obhájit.

Kompetence komunikativní

Žák aktivně vyjadřuje svůj názor a prezentuje návrhy dalším členům žákovského parlamentu. Snaží se dodržovat pravidla, která si skupina nastavila. Výstižně a smysluplně umí vyjádřit své myšlenky a názory. Žák nejprve naslouchá a poté až reaguje na daný podnět. Pomocí komunikace si vytváří vztah se svým okolím.

Kompetence sociální a personální

Žák spolupracuje aktivně na činnostech ŽP. Projevuje respekt k názoru druhých a dokáže vyjádřit podporu. Snaží se dodržovat předem stanovené termíny a časy. Žák spolupracuje na vytváření příjemné atmosféry v týmu a utváří přívětivé klima. Dokáže naslouchat ostatním, ale zároveň přispívá k diskusi. Vytváří si pozitivní představu o sobě samém a pomocí ŽP buduje své sebevědomí. Žák dokáže ovládat a řídit své chování tak, aby dosáhl pocitu sebeúcty.

Kompetence občanská

Žák má respekt k názorům a odlišnostem druhých. Zná svá práva i povinnosti ve škole i mimo školu. Dokáže uplatnit princip demokratického rozhodování. Má kladný vztah ke kulturnímu a historickému dědictví. Žák chápe a respektuje přesvědčení jiných lidí a váží si jejich vnitřních hodnot. Chápe a zná základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy. Žák se snaží aktivně zapojovat do sportovních akcí a kulturního dění.

Kompetence pracovní

Žák umí používat principy projektového řízení. Zvládá bezpečně a zodpovědně zacházet se svěřeným majetkem. Žák dodržuje předem domluvené termíny a má připravené potřebné materiály a informace k práci, kterou měl zadanou, dále plní povinnosti a závazky, které má.

4.7 Žákovský parlament v zahraničí

4.7.1 Německo

V Německu se žákovskému parlamentu říká studentský parlament. Je to proto, že v Německu znamená studentský parlament to samé pro všechny druhy vzdělávání bez rozdílu. V České republice se název studentský parlament používá také, ale je tím označena organizace, která působí na střední, nebo vysoké škole, nikoliv na základní škole. Jeho hlavní

cíl v Německu je seznámit žáky s demokratickými procesy a způsoby života, stejně tak je tomu i v České republice. Škola se snaží pomocí studentského parlament rozvíjet žákovi kompetence:

- Naučit se jednat samostatně
- Schopnost formulovat vlastní zájmy
- Posílení kompetence ega
- Osvojování a nácvik sociálních dovedností a tolerance
- Rozvoj kritických a komunikačních dovedností
- Rozvíjení morální odvahy
- Ochota převzít odpovědnost za sebe a ostatní

Stejně jako v českém žákovském parlamentu si i v Německu každá škola přizpůsobuje věkovou hranici členů studentského parlamentu. Většinou se žáci zapojují až od 3. třídy.¹³

Školáci by se pomocí studentského parlamentu měli naučit demokratickému jednání, které je všude obklopuje. Samozřejmě je potřeba otevřeného přístupu školy a učitelů, kteří by žákům měli poskytnout dostatek podnětů k rozvíjení v této oblasti.¹⁴

Studentský parlament mají rozdělený do tří částí podle struktury:

1. Zásady

- Velmi důležitá je zásada dobrovolnosti, žáci by se neměli do ničeho nutit, protože to značně omezuje jejich kreativitu a radost. Rozhodující je píše zábava a prožitek z účasti.
- Děti musí mít pocit, že jsou brány vážně. Ti, kdo rozhodují ve škole, by se měli vážně zabývat zájmy a obavami dětí.
- Účast vyžaduje komunikační dovednosti dětí. Komunikace je kompetence, která zahrnuje schopnost aktivně a konstruktivně se zabývat oblastmi rozhodování a řešení konfliktů.

¹³ <https://www.regenbogenschule-dortelweil.de/67-schuelerparlament/114-konzept-des-schuelerparlaments>

¹⁴ <https://www.winfried-grundschule.de/unsere-schule/konzept-sch%C3%BClerparlament/>

- Účast dětí vyžaduje vysokou úroveň spolupráce. Je potřeba ochota hledat nové cesty a překonávat hranice.

2. Organizace

Škola Winfried Grundschule do svého studentského parlamentu zapojuje zástupce již z 1. tříd. Žáci 1. stupně mají možnost se schůzky zúčastnit poprvé až ve 2. polovině roku. Je zde snaha o genderovou vyrovnanost. Schůzky probíhají převážně jednou za měsíc, vše záleží na potřebě a domluvě. Na prvním parlamentním zasedání se představí struktura celého roku a členové si pomocí hlasování určí předsedu (prezidenta) parlamentu. Je důležité, aby struktura každé schůze byla pečlivě sepsána a vyvěšená tak, aby si ji mohli všichni přečíst. Pokud člen nevykonává své povinnosti, může být ze studentského parlamentu vyřazen, je k tomu potřeba alespoň 75 % souhlas členů.

3. Povinnosti studentského parlamentu

- Mít slovo při rozhodování ve škole
- Aktivní účast na školních akcích
- Prezentace výsledků práce v budově školy (nástěnka, poštovní schránka, fotografie parlamentu)¹⁵

4.7.2 Velká Británie

Žákovský parlament je zde strukturovaný podobně jako vláda, protože je složen z různých podvýborů. Každý z těchto výborů je navržen tak, aby se konkrétně zaměřil na zlepšování školy.

Žákovský parlament podporuje a rozvíjí komunikační, organizační a debatní dovednosti za pomoci klíčových rolí odpovědnosti a nových zkušeností. Do Britského ŽP se začleňuje okolo sto třiceti dvou žáků od 1. do 6. ročníků. V českém žákovském parlamentu bývá začleněno nanejvýš dvacet žáků. Celý tento systém je velmi přínosný pro žáky i učitele, protože pomáhá studentům vyjádřit svůj názor a ovlivňovat rozhodnutí, která se týkají celé školy.

¹⁵<https://www.grundschule-am-nocken.de/one-page-express/tolerante-und-demokratische-schule/schuelerparlament/>

Cíle žákovského parlamentu:

- Zastupuje všechny žáky a zahrnuje co nejvíce lidí.
- Naslouchá všem žákům a sděluje jejich názory.
- Podává zpětnou vazbu všem žákům o tom, co se stalo s jejich názory.
- Sdělují učiněná rozhodnutí, nebo vysvětlují, proč se nemohly stát.

Členové žákovského parlamentu:

O místo ve výboru může požádat jakýkoliv student. O jeho přijetí rozhodují jeho kolegové na základě jeho krátké prezentace s vysvětlením, proč by měl být zvolen. Tento způsob výběru by mohl pomoci českým školám v tom, aby se do žákovského parlamentu nedostali žáci, kteří o toto členství nejeví zájem.

Každá třída si volí jednoho spolužáka, který je bude zastupovat, učitel poté vybírá druhého žáka k němu. Vždy jsou dva žáci zvoleni na určité období. Po konci období se volí znovu, aby mělo více žáků možnost vyzkoušet si takovou funkci. To mají také odlišné oproti českému žákovskému parlamentu, protože se snaží, aby si funkci vyzkoušelo co nejvíce žáků, kdežto u nás zůstávají zástupci tříd i několik ročníků po sobě.

Žákovský parlament své členy dělí do výborů a podle výboru jim je určena jejich funkce. Školy mají hned několik výborů, které mají své vlastní zaměření a cíle.¹⁶

- Výbor pro chování
- Učební výbor
- Výbor pro interiéry
- Ekologický výbor/komise
- Výbor pro zdraví a pohodu
- Výbor pro výuku a učení

¹⁶ <https://www.hornimanprimary.com/pupil-parliament/>

4.7.3 Dánsko

V Dánsku se žákovský parlament nazývá studentská rada (jde o synonymum ke slovu žákovský parlament), která si klade za cíl zajistit, aby studenti ve škole měli slovo při rozhodování.

Důležité je pro ně to, aby:

- studenti pomocí zkušeností zjistili, že demokracie je na prvním místě.
- mohli zvýšit studentské radě kompetence tak, aby mohli zaujmout stanovisko a prosadit svůj názor.
- se zviditelnila studentská rada.

Mají své jasné stanovy:

1. *Účel* – studentská rada se musí starat o zájmy studentů a usilovat o posílení jejich vlivu na školu.
2. *Struktura* – studentská rada se skládá ze dvou zástupců z každé třídy.
3. *Členové* – volba zástupců probíhá ve třídách pomocí písemného hlasování nejpozději čtrnáct dní po prázdninách. Všichni členové jsou voleni na jeden rok. Pokud je většina třídy se zástupcem nespokojena, může se dát znovu hlasovat. Všichni zástupci mají právo mluvit a hlasovat. Pokud se stane, že se zástupce třídy třikrát nedostaví na zasedání studentské rady, je třída předsedou upozorněná.
4. *Úkoly* – úkolem rady je zprostředkovat kontakt mezi studentskou radou a jednotlivými třídami. Dalším jejím úkolem je plánování a realizace akcí ve škole a hned na začátku školního roku svolat všechny žáky školy a nechat hlasovat o rozpočtu pro daný školní rok.
5. *Obchodní výbor* – na začátku školního roku volí písemným hlasováním studentská rada předsedu, místopředsedu, pokladníka, mluvčího a tajemníka, který je zároveň zapisovatelem schůzí. Tito čtyři lidé tvoří výkonný výbor studentské rady.
6. *Jednací řád* – zasedání se konají každé dva až tři týdny, vždy podle potřeby. Mimořádné schůze může svolat předseda nebo 25 % členů studentské rady. Program a zápis musí být zaslán všem zástupcům, řediteli školy a kontaktnímu učiteli. Zápis a program musí být vyvěšen ve všech třídách, v místnosti učitele a ve školní

kanceláři. O věcech k projednání se rozhoduje pomocí většiny hlasů. V případě rovnosti hlasů má rozhodující hlas předseda.

7. *Finance* – V rozpočtu školy bylo vyčleněno 5 000 DKK¹⁷ na práci studentské rady. Za finance studentské rady odpovídá ředitel, správa školy, předseda studentské rady a kontaktní učitel.
8. *Změny článku sdružení* – Stanovy vstupují v platnost okamžitě po jejich přijetí. Stanovy musí nová studentská rada každý rok přezkoumat.¹⁸

Žákovský parlament v České republice nemá na žádné základní škole vyčleněné peníze z rozpočtu školy, se kterými by mohli samostatně manipulovat.

Celá kapitola se zabývá podrobným teoretickým zpracováním žákovského parlamentu v České republice a v zahraničí. Jsou zde propojeny informace i z ostatních kapitol, kde se na základě znalosti práv a povinností dítěte vytváří práva a povinnosti člena žákovského parlamentu. Jsou zde sepsány dovednosti člena žákovského parlamentu, které vycházejí ze znalosti vývoje dítěte. Teoretická znalost žákovského parlamentu v České republice a v zahraničí bude využita v praktické části při tvoření příkladu inspirativní praxe.

¹⁷ DKK znamená Dánská koruna, 1 dánská koruna rovná se 3,44 česká koruna

¹⁸ <http://salixskole.dk/elever/elevraad/>

Shrnutí teoretické části

Teoretická část je zaměřená hlavně na podrobný popis žákovského parlamentu v českých školách. Jsou zde rozebrány stěžejní pilíře žákovského parlamentu a jejich způsob uchopení. Dále se teoretická část zabývá demokracií na školách spolu s právy a povinnostmi dětí ve škole. Jsou zde vysvětleny základní principy a pravidla demokratické školy, které platí pro všechny žáky rovnocenně. Teoretická část se zaměřuje i na vývojovou charakteristiku žáka 1. stupně z hlediska sociálního a emocionálního rozvoje. Zde je vysvětlený raný školní věk a střední školní věk žáka a jejich podrobnější rozbor vzhledem k jejich právu a povinnosti.

Na teoretickou část diplomové práce navazuje praktická část, která se zaměří hlavně na otázku zkušeností základních škol se žákovským parlamentem a se zapojováním členů 1. stupně do žákovského parlamentu.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Úvod praktické části

Praktická část je založena na zkušenosti základních škol se žákovským parlamentem a na zapojování členů žákovského parlamentu z 1. stupně základní školy. Celá práce se bude opírat o několik výzkumných metod, které je mají dovést k odpovědi na stanovený cíl výzkumu. Celý výzkum bude probíhat pouze v základních školách Karlovarského kraje. Karlovarský kraj je zvolen z důvodu mého žití a pracovního působení ve školství v tomto kraji.

5.2 Formulace výzkumných otázek a cíl výzkumu

Výzkumné otázky

- Jaké zkušenosti mají základní školy se žákovským parlamentem?
- Jak velké je zapojení žáků z ročníků 1. stupně v žákovském parlamentu?
- Jak probíhá žákovský parlament v distanční formě studia?

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je hledání příkladů inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu.

5.3 Metody výzkumu

Pro zjištění výše napsaného cíle výzkumu jsou zvoleny tři kvalitativní metody výzkumu, a to polostrukturovaný rozhovor, nepřímé pozorování a narativní¹⁹ zkušenost. Polostrukturovaný rozhovor proběhne s koordinátorem žákovského parlamentu na základní škole. Koordinátor bude odpovídat na předem připravené otázky, které jsou strukturovány do pěti oblastí. Nepřímé pozorování proběhne z videozáznamu, na kterém bude vidět online schůze žákovského parlamentu v době distanční výuky. Narativní zkušenost se bude opírat o mou vlastní zkušenost se žákovským parlamentem v době, kdy jsem studovala na základní škole.

¹⁹ Vyprávěcí, vyprávění

1. Metoda hloubkového polostrukturovaného rozhovoru

Podle Švaříčka (2007) má polostrukturovaný rozhovor vždy předem připravená témata a otázky, na které bude dotazovaný odpovídat. Jde tedy většinou o rozhovor mezi jedním badatelem a jedním dotazovaným. Tato metoda se velmi často používá pro kvalitativní výzkum, protože je zde velká efektivnost a přímý kontakt s respondentem.

Před schůzkou s koordinátorem žákovského parlamentu na základní škole, se pečlivě připraví otázky, na které bude koordinátor odpovídat. Na základě prostudované odborné literatury se vytvoří pět hlavních oblastí žákovského parlamentu. Každá oblast bude mít několik podotázek, které budou více rozvíjet danou oblast. Všechny rozhovory budou probíhat online formou, a to kvůli uzavření základní škol z důvodu koronaviru.

Cílem rozhovoru bude dozvědět se, jak funguje žákovský parlament na základních školách v Karlovarském kraji a jakým způsobem jsou do žákovského parlamentu zapojováni žáci z ročníků 1. stupně.

2. Metoda nepřímého pozorování

Nepřímé pozorování je takové pozorování, při kterém nejsme přímým účastníkem sledované situace. Znamená to tedy, že danou situaci pozorujeme například prostřednictvím videozáznamu. (Gavora, 2000)

Nepřímé pozorování žákovského parlamentu proběhne pomocí videozáznamu, který poskytly koordinátorky žákovského parlamentu na základní škole v Sokolově.

Cílem pozorování je zjistit, jak se schůze žákovského parlamentu v distanční formě výuky liší od běžné schůze v prezenční formě výuky.

3. Metoda narativní zkušenosti

Narativní metoda se opírá o vlastní zkušenosti. Jde o vyprávění příběhu, který je založený na skutečném prožitku autora. (Hendl, 2005)

Díky této metodě se bude moc nahlédnout do žákovského parlamentu očima žáka, který byl několik let členem žákovského parlamentu. Kvůli koronaviru nebylo možné se účastnit schůze žákovského parlamentu na základní škole a mluvit se členy ŽP, proto se zvolila metoda narativní zkušenosti se žákovským parlamentem.

Cílem narativní metody je uvědomit si výhody i nevýhody, které žákovský parlament má. Všechny postřehy a vzpomínky budou zohledněny při hledání příkladů inspirativní praxe žákovského parlamentu.

5.3.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořilo pět základních škol v Karlovarském kraji, které musely splňovat všechna zvolená kritéria. Poté se kontaktoval ředitel školy, který byl požádán o spolupráci na diplomové práci. Tato fáze kontaktování byla velmi náročná a zdlouhavá, protože se muselo nejprve kontaktovat vedení školy, které bylo seznámeno s cílem diplomové práce a až poté je bylo požádáno o kontakt na koordinátora žákovského parlamentu v jejich škole. Často se stávalo, že základní škola splnila kritéria, ale kontakt mezi mnou a vedením školy, či koordinátorem nebyl úspěšný.

Kritéria výběru základní školy:

- Základní škola se musí nacházet v Karlovarském kraji.
- Základní škola musí mít dva stupně základního vzdělávání a alespoň 2 třídy v každém ročníku.
- Základní škola musí mít žákovský parlament, který vede koordinátor.

Rozhovory s koordinátorem žákovského parlamentu se prováděly vždy online. Byla zde snaha o co největší zmapování Karlovarského kraje, proto se z každého města vybrala pouze jedna základní škola, se kterou se rozhovor udělala.

ZŠ KV – Základní škola se nachází v Karlových Varech. Vyučuje se zde podle školního vzdělávacího programu Učíme se s Amosem, který uplatňuje zásady J. A. Komenského. Školní vzdělávací program zachovává rovný přístup a vychází z potřeb dětí. Škola má dva stupně základního vzdělávání. Některé ročníky mají i tři třídy. Žákovský parlament funguje na škole od roku 2016 a je veden učitelem, který je zároveň metodik prevence.

ZŠ SO – Základní škola se nachází v Sokolově. Zaměřují se zde na matematické talenty a žáky se zájmem o fyziku, chemii a přírodopis. Škola vychází z hesla: „Baví nás, když to děti baví.“ Škola má dva stupně základního vzdělávání a všechny ročníky mají dvě třídy. Žákovský parlament funguje od roku 2011 a je veden dvěma koordinátorkami. Jedna koordinátorka učí na 1. stupni a druhá na 2. stupni. Členové žákovského parlamentu se

scházeli i v době distanční formy výuky a jejich koordinátorky mi poskytly videozáznam z této schůze.

ZŠ HS – Základní škola se nachází v Horním Slavkově. Škola učí podle školního vzdělávacího programu „Učíme se pro sebe – učíme se pro život.“ Škola je rozdělena na dva stupně základního vzdělávání, každý stupeň má svou budovu. Žáci jsou rozděleni do dvou tříd v každém ročníku. Žákovský parlament byl založen roku 2001 a vede ho jedna koordinátorka, která je zároveň zástupce ředitelky školy.

ZŠ CHO – Základní škola se nachází v Chodově. Vyučuje se zde podle školního vzdělávacího programu – Škola podle Komenského. Škola podporuje individualitu každého žáka a poskytuje zvýšenou péči žákům nadaným. Ve škole se nachází dva stupně základního vzdělávání. Žákovský parlament vznikl v roce 2011 a je veden jednou koordinátorkou, která je zároveň učitelkou 2. stupně.

ZŠ CH – Základní škola se nachází v Chebu. Škola se snaží vytvářet dobré mezilidské vztahy a předcházet patologickým jevům. Dále se zaměřuje na specifické potřeby každého žáka a na rozvoj nadaných žáků. Na škole jsou dva stupně základního vzdělávání. Žákovský parlament funguje teprve od roku 2020 a vede ho jedna koordinátorka, která aktivně spolupracuje s organizací CEDU.

5.4 Prezentace výsledků

Aby se mohlo odpovědět na stanovený cíl, muselo se nejprve absolvovat pět polostrukturovaných rozhovorů s koordinátory žákovského parlamentu na základních školách, a poté se shlédla a rozebrala videonahrávku, na které se online sešli všichni členové žákovského parlamentu i se svým koordinátorem.

5.4.1 Hlubkový polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor se tedy skládá z pěti oblastí, které mají své rozvíjející podotázky. Nejprve se koordinátorům žákovského parlamentu poslaly předem připravené otázky, které si dopředu mohli přečíst, nebo připravit. Poté se domluvily online schůzky, ve kterých probíhal rozhovor. Celý rozhovor trval 30-45 minut a po předchozím souhlasu byl nahrán, aby se k jejich odpovědím dalo vracet.

Funkce koordinátora na škole a jeho role v žákovském parlamentu.

1. Je pro oba stupně stejný koordinátor?

KV: Já jsem hlavním koordinátorem ŽP a zároveň jsem metodik prevence. Nedávno se mnou začala spolupracovat kolegyně z 1. stupně, která se zároveň stará o eko kroužek, který jsme tento rok spojili dohromady se ŽP a tím vytvořili jednu velkou organizaci na škole.

SO: Ne, máme pro každý stupeň svého koordinátora.

HS: Máme pouze jednoho koordinátora pro oba stupně.

CHO: Koordinátor je jenom jeden pro oba dva stupně.

CH: Máme jednoho koordinátora pro celou školu.

2. Vy rozhodujete o tom, kdy bude schůzka ŽP?

KV: Na schůzi se domlouváme vždy všichni společně. Schůze bývají většinou dvakrát do měsíce, nebo podle potřeby.

SO: Scházíme se pravidelně jednou za měsíc, ale pokud se členové ŽP chtějí sejit dřív, tak to není žádný problém.

HS: Ano, rozhoduji já.

CHO: My máme předem stanovené schůzky dopředu. Pokud je však něco naléhavého mohou za mnou žáci přijít a já svolám schůzi.

CH: Schůze je vždy po domluvě s žáky a vedením školy tak, aby co nejméně zasahoval do výuky.

3. Účastníte se vždy schůze?

KV: Ano, snažím se být na všech schůzkách.

SO: Ano. Vždy je tam přítomen alespoň jeden koordinátor.

HS: Ano. Pokud nemohu, přesouváme schůzi.

CHO: Ano, jsem tam vždycky.

CH: Ano.

4. Jste na schůzi jako tichý posluchač, nebo se aktivně zapojujete do dění a debat?

KV: Snažíme se být spíše tichými posluchači, ale stává se, že se žáci neshodují, nebo přednášejí takové návrhy, které nelze splnit (např. kvůli hygieně, financím, bezpečnosti), takže musíme zakročit a přerušit debatu.

SO: Tichý posluchači nejsme. My se je snažíme nechat vést samostatně schůzi, ale vždy se objeví něco, na co musíme reagovat a tím zasáhnout do schůze.

HS: Zatím se stále aktivně zapojuji, ale do budoucna bych určitě ráda byla pouze tichým posluchačem.

CHO: Snažím se být spíše tichým posluchačem po celou dobu schůze. Občas schůzi vedu já, ale to je spíše na začátku a na konci školního roku, nebo když je třeba nový velký projekt. Jinak vedení přenechávám předsedovi ŽP.

CH: Aktivně se zapojuji, protože jsme se ŽP začali teprve v loňském roce.

5. Vytváříte si pro ŽP roční harmonogram? Pokud ano spolupracujete na něm s vedením školy? Mají možnost členové ŽP do harmonogramu stále nahlížet?

KV: Zatím jsme se k harmonogramu ŽP nedostaly. Škola má naplánované akce, které členové ŽP organizují, nebo se do nich aktivně zapojují. Na začátku školního roku, ale nic sepsaného nemáme, ale rády bychom na tom zapracovali.

HS: Zatím jsme si žádný harmonogram nevytvořily, ale určitě do budoucna bychom nějaký mít chtěly.

SO: Úplný harmonogram nemáme. Dávám dohromady s vedením školy pár projektů, které mají svůj datum, ale jinak nic, co by měli před sebou a podle toho by se řídili.

CHO: Ano harmonogram máme, ale je spíše pro mě. Konzultuji ho s předsedou, místopředsedou a s jedním zástupcem z 1. stupně. Harmonogram se často mění, protože se přidávají různé akce a projekty. Harmonogram mají členové ŽP stále na očích ve své klubovně.

CH: Prozatím vytvořený nemáme. Nevěděli jsme, jaký bude mít vývoj celá situace ohledně školní výuky.

6. Hodnotíte aktivitu ŽP? Pokud ano tak jak?

KV: Žáky nehodnotíme. Spíše si po schůzi nebo po proběhlé akci společně uděláme zpětnou vazbu, kde shrneme, co se nám povedlo, co třeba chtělo více doladit.

SO: Žáky nijak nehodnotíme.

HS: Ano hodnotím. Na konci roku si společně sedneme a zhodnotíme celý náš rok, vyzdvihneme společně akce, které se nám povedli a které bychom chtěli další rok třeba zopakovat a já jim na konci schůze poděkuji za aktivní účast.

CHO: Vždy na konci pololetí si společně sedneme a uděláme si takovou zpětnou vazbu, kdy si povídáme o tom, kdo jak pracuje, nebo nepracuje. Občas se nám stane, že se změní funkce v ŽP nebo přímo člen ŽP.

CH: Na konci školního roku si společně zhodnotíme práci v žákovském parlamentu.

Vnější podmínky fungování žákovského parlamentu na škole.

1. Jak dlouho funguje ŽP na vaší škole?

KV: ŽP na naší škole funguje od roku 2016.

SO: ŽP funguje od roku 2011.

HS: ŽP funguje od roku 2001.

CHO: U nás funguje posledních 10 let, takže od roku 2011.

CH: Fungujeme od roku 2020.

2. Jak často se ŽP schází a jak se o schůzce dozví?

KV: Snažíme se dvakrát za měsíc. Pokud členové připravují projekt nebo akci setkáváme se i častěji. Záleží na potřebě členů ŽP. Schůzka je vyvolána vždy školním rozhlasem. Datum a čas mohou žáci nalézt i na webu ŽP nebo na nástěnce.

SO: Scházíme se jednou měsíčně. Schůze je vyvolána rozhlasem.

HS: Scházíme se jednou za měsíc. Mluvčí schůzi vyhlásí školním rozhlasem.

CHO: Pravidelně každé pondělí o vyučování. Žáci jsou už zvyklí, že se sejdeme v pondělí, takže nic nevyhlašujeme.

CH: Parlament se schází podle potřeby Za letošní školní rok jsme měli pět schůzek ŽP. Po dohodě termínu pošlu parlamentářům zprávou na jejich školní emailový účet.

3. Jak probíhá zasedání členů ŽP? Kde se schází? Jak dlouho zasedání většinou trvá?

KV: Scházíme se vždy ve stejné učebně, která ale slouží i k běžné výuce. Původně jsme chtěli mít svoji vlastní místnost, ale bohužel to nevyšlo. Schůze trvá okolo 60 minut.

SO: Zasedání trvá převážně 60-80 minut, podle toho, kolik věcí je potřeba probrat. Pro ŽP se nám nepovedlo domluvit vlastní třídu, proto chodíme do jazykové učebny. Parlament řídí předseda.

HS: Bohužel žádnou samostatnou učebnu nemáme, ale scházíme se v kulaté místnosti, která slouží učitelům k poradám. Takže tohle si žáci užívají, že tam mohou, protože jinak se tam nedostanou. Schůze trvá většinou 30-60 minut, záleží na tom, co je potřeba probrat.

CHO: Průběh zasedání vedu buď já, nebo předseda ŽP. Spíše vedení a organizaci přenechávám předsedovi. ŽP má svou vlastní klubovnu, kde se schází.

CH: Scházíme se ve školní knihovně, která je určena také jako místnost pro ŽP. Zpravidla zasedání trvá jednu hodinu. Průběh řídí koordinátor.

4. Jsou vždy přítomni všichni členové ŽP?

KV: Občas se nám stane, že nedorazí všichni členové, ale to spíš třeba kvůli lékaři.

SO: Ano, snažíme se, aby byli vždy přítomni všichni členové.

HS: Ano, snažím se, aby se sešli vždy všichni členové.

CHO: Ano, pokud to jde, tak jsou přítomni všichni členi.

CH: Většinou se schází všichni členové.

5. Mají členové ŽP své vlastní pravidla, která se týkají pouze ŽP?

KV: Na začátku školního roku si členové ŽP vytvářejí svá vlastní pravidla, která se snaží vždy dodržovat.

SO: Ano mají. Byly vytvořeny ještě, než jsme vzaly funkce koordinátorů, takže se každý rok pouze přečtou a odsouhlasí se.

HS: Ne nemají. Máme pouze třídní pravidla.

CHO: Ano mají. Sami si je tvoří na první schůzce ŽP. Poté si je zapíší na velký papír a vyvěsí si je na nástěnku.

CH: Ano.

6. Máte zástupce v každé třídě? Snažíte se, aby byla genderová rovnost?

KV: Máme vždy dva zástupce z každé třídy (od 3. ročníku). Je nám jedno jestli to bude holka a kluk, nebo pouze dívky/chlapci. Spíše nám jde o to, aby se oni sami chtěli stát členem ŽP a aktivně se podílet na chodu školy.

SO: Z každé třídy jsou zvoleni 2 zástupci. Na 1. stupni záleží hodně na třídním učiteli, často jsou zástupci obou pohlaví, ale netrváme na to.

HS: Ano máme (od 2. ročníku). Takhle to nerozdělujeme, spíše chceme, aby se hlásili ti, kteří o to mají opravdu zájem a chtějí se aktivně podílet na chodu školy.

CHO: Ano máme zástupce v každé třídě (od 4. ročníku). Někde máme i 3 zástupce v jedné třídě, protože je více početná.

CH: Máme dva zástupce v každé třídě od 4. do 9.ročníku. Vychází nám i pohlavní vyrovnanost, ale nebyl to prvotní záměr.

7. Jak probíhají volby zástupců tříd do ŽP?

KV: Záleží na každé třídě. Pokud se objeví více zájemců ve třídě, třídní učitel nechá tajně hlasovat na papír.

SO: Většinou pomocí tajného hlasování na lístečky. Záleží vždy kolik se přihlásí zájemců. Pokud jsou pouze dva, tak je to jasné.

HS: Volby probíhají ve třídách a mají je na starosti třídní učitelé. Většinou jde o tajné hlasování, kdy se na lísteček napíší dvě jména a potom se na tabuli dělají čárky.

CHO: Volby probíhají pomocí ústního přednesu a poté tajného hlasování. To znamená, že žák, který se chce stát zástupcem třídy, musí nejprve říct, proč se jím chce stát.

CH: Volí se formou volebních lístků, vhozením do urny a poté vyhodnocením (provádí třídní kolektiv a koordinátor ŽP).

8. Jaké všechny funkce v ŽP žáci mají? Kdo dané funkce členům přiděluje?

KV: Máme předsedu a místopředsedu s tím, že to nemusí být vždy ten nejstarší člen ŽP. Dále máme zapisovatele, grafika, který vytváří plakáty a stará se o nástěnku a tiskového mluvčího, ten mluví na akcích a do rozhlasu. Funkce si rozdělují členové sami.

SO: Máme předsedu, fotografa, mluvčího, zapisovatele a dva nástěnkáře, jeden je pro 1. stupeň a druhý je pro 2. stupeň. Máme i patrony, kteří v ŽP zastupují 1.-3. třídu. Patroni tedy chodí do těchto tříd a zjišťují nápady na projekty, nebo jim říkají, co se probíralo na schůzi ŽP. Funkce si členové sami rozdělují podle tajného hlasování.

HS: Máme předsedu, místopředsedu (ten dělá i zápis ze schůze), fotoreportéra (ten se stará o nástěnky, ale i o fotografování různých akcí). Na 1. schůzce ŽP se tajně volí na lístečky a podle toho jsou rozděleny funkce.

CHO: Máme Předsedu, místopředsedu, nástěnkáře a malého předsedu (ten je z 1. stupně). Žáci si na první schůzce, pomocí voleb, rozdělují funkce.

CH: Máme předsedu, místopředsedu, nástěnkáře, kronikáře a mluvčího. Funkce jsou rozděleny na základě hlasování.

Otázka zapojování žáků z 1. stupně a specificky z 1. třídy.

1. Jsou žáci 1. stupně členové ŽP?

KV: Ano jsou, ale až od 3. ročníku.

SO: Ano jsou, ale až od 4. ročníku.

HS: Ano jsou, kromě 1. třídy.

CHO: Ano jsou, ale až od 4. třídy.

CH: Ano, od 4. ročníků máme zástupce v ŽP.

2. Účastní se ŽP i žáci 1. třídy?

KV: Ne neúčastní.

SO: Ne neúčastní.

HS: Ne neúčastní.

CHO: Ne neúčastní. Zkoušeli jsme to, ale bohužel to bylo velmi problémové. Tím, že se ŽP schází po škole a mladší žáci končí už kolem 11-12 hodiny, tak se do školy museli vracet, a to se nám neosvědčilo.

CH: Po dohodě s vedením školy jsme se rozhodli, že zástupci budou voleni až od 4.ročníků.

3. Myslíte si, že je účast zástupců z 1. tříd v ŽP dobrý nápad?

KV: Přemýšlíme, že by žáci 1. a 2. třídy chodili do ŽP na náslechy. Takže by se účastnili všech zasedání a jednání, pokud by chtěli, mohli by se aktivně zapojovat, ale nebyli by k tomu nuceni. Myslíme si, že je to dobrý způsob, jak pracovat i s těmi nejmenšími s tím, že ve 3. ročníku už by věděli, co se od nich očekává a měli by tak jednodušší rozjezd.

SO: Myslíme si, že jsou žáci 1. tříd ještě příliš malé na to, aby se účastnili ŽP.

HS: Myslím si, že by v ŽP pouze pasivně seděli a ani by si neuvědomovali proč tam jsou a co je cílem celého ŽP. To, že si nic nezapišou, ani nepředají informace, by pro ně mohlo být stresující, mohlo by to zkreslit jejich pohled na ŽP a v dalších ročnících, by se už třeba nechtěli vůbec účastnit.

CHO: Myslím, že ne. Bojím se, že by to pro ně mohlo být stresující, kdyby třeba zapomněli, nebo nevěděli, co se po nich chce. Mohou se bát, že něco zapomenou vyřídit, nebo předat. Další věc je samozřejmě to psaní a čtení, že i to by na ně mohlo působit záporně, když si nebudou moc nic přečíst, ani zapsat, pouze uvidí, že ostatní stále něco dělají a oni nic.

CH: Nemyslím si. Podle mého názoru jsou děti na rozhodování o chodu školy poměrně malé. Jako hlavní úkol mají adaptaci na školní prostředí. Myslím si však, že je dobrý nápad seznámit děti s touto institucí a velice jednoduše jim vysvětlit principy jejího fungování. To máme v úmyslu udělat v příštím školním roce.

4. Jakou mají funkci žáci z 1. stupně v ŽP?

KV: Je zde jeden nástěnkář, který spolupracuje s nástěnkářem z 2. stupně. Poté se ani nebráníme pozici mluvčího nebo místopředsedy.

SO: Žáci mají funkci nástěnkáře.

HS: Na 1. stupni je místopředseda, který spolupracuje s předsedou ŽP.

CHO: Máme zde malého předsedu, většinou to bývá zástupce z 5. ročníku a ten má na starost celý 1. stupeň.

CH: Mají funkci nástěnkáře.

5. Je potřeba velké zapojení třídních učitelů u žáků 1. stupně?

KV: S učiteli se snažíme spolupracovat a vycházet s nimi. Třídní učitel dává dostatek prostoru ve třídách členům ŽP a tím, že je i informujeme, tak se snaží, hlavně mladším členům stále pomáhat.

SO: S učiteli se snažíme vždy spolupracovat. Vycházejí nám ve všem vstříc. Na 1. stupni je určitě potřeba, aby nám pomáhali a spolupracovali s námi. 2. stupeň si vše zvládá řídit převážně sám.

HS: S učiteli je skvělá spolupráce. Stále s nimi komunikuji, aby věděli, co a jak se bude dít. Zároveň dávají dostatek prostoru a času svým zástupcům ve třídách. Pomáhají jim třeba s vytvořením anket, nebo třeba s vybíráním peněz atd.

CHO: U nás ani moc ne. Tím, že máme žáky od 4. ročníků, tak zapojení třídních učitelů není tolik potřeba. Co se ale týče mladších žáků (1.-3. ročník), tak určitě hodně spolupracují s jejich třídními učiteli, aby žáci ani učitelé o nic nepřišli a vždy všechno věděli.

CH: Minimální. Zástupci od 4. ročníků jsou již dostatečně zodpovědní a chtějí vše dělat sami.

Obsah práce.

1. Má základní škola webové stránky, na kterých jsou základní informace a akce žakovského parlamentu?

KV: Ano má. Školní web má na starost můj kolega ve spolupráci s vedením školy. Jsou k dispozici i širší veřejnosti s tím, že je zachováno GDPR.

SO: Ano má, ale nevím, kdo se o ně stará, asi někdo z vedení školy.

HS: Ano máme, stará se o ně ředitelka školy, která je stále aktualizuje a doplňuje.

CHO: Ano máme webové stránky pro ŽP. Já sepisuji příspěvky a vybírám fotografie, které se na web vloží. Celé stránky jsou přístupné veřejnosti, samozřejmě vše je podle GDPR.

CH: Ano, máme webové stránky a na nich sekci ŽP. Na starost je má IT koordinátor. Jsou k dispozici veřejnosti.

2. Má škola projekty, které se opakují v rámci časového úseku? (sbírky, vystoupení ...)

KV: Ano, dvakrát v roce jsou třídní schůzky rodičů, kdy ŽP vymyslí téma, které schůzky provází. Zároveň se jedná i o sbírku, kdy si rodiče mohou koupit třeba upomínkové předměty, nebo nějaké výrobky (členové ŽP musí předem rozhlásit jaké to téma sbírky bude a při sbírání/vytváření věcí na prodej zapojit celou školu). ŽP se poté rozmyslí na jakou charitu vybrané peníze použije.

SO: Ano máme. Většinou se jedná o nějakou sbírku, nebo školní akci.

HS: Ano máme. Je to třeba Stonožka, kde si lidé kupují žákovské výrobky. Žáci si poté sami vybírají, na jakou charitu peníze pošlou.

CHO: My se účastníme tzv. jasných sbírek, které se každý rok opakují (sbírka na rakovinu, tři králové atd...). Poté si každý rok vymyslíme novou sbírku, která se nesmí opakovat. Žáci sami určí, na jakou charitu vybrané peníze půjdou.

CH: Fungujeme 1. rokem, nemáme tedy zatím periodicky se opakující akce, ale určitě je plánujeme (soutěže, tematické akce, sbírky atd.).

3. Jsou nástěnky s informacemi od ŽP dobře přístupné pro všechny žáky?

KV: Máme pro oba dva stupně jednu nástěnku na chodbě, přes kterou se jde do tělocvičny, takže oba dva stupně k ní mají dobrý přístup. Máme dva nástěnkáře, jeden je z 1. stupně a druhý ze 2. stupně.

SO: Máme dvě nástěnky, jedna pro 1. stupeň a druhá pro 2. stupeň, o které se stará nástěnkách.

HS: Máme jednu velkou nástěnku pro 2. stupeň a jinak 1. stupeň má své nástěnky ve třídách s tím, že tam zástupce ŽP doplňuje informace (zápis ze schůze, akci atd...).

CHO: Máme dvě nástěnky, pro každý stupeň jednu.

CH: Ano, nástěnka ŽP se nachází v hale školní budovy a mají k ní všichni volný přístup. Jsou na ní obecné informace k ŽP, ale především novinky a zápisy z nejnovější schůzky.

4. Spolupracuje ŽP s městem?

KV: Ne bohužel ne.

SO: Ano snažíme se spolupracovat. Stalo se nám, že město získalo grant na zlepšení životního prostředí a chtělo od nás pomoc s nápady a různými projekty. Nápady ŽP poté přednese předseda městu.

HS: Ano spolupracujeme. Zástupci chodí na město, kde se starají o veřejně přístupnou nástěnku. Dále s městem spolupracujeme na zlepšení životního prostředí.

CHO: Snažíme se spolupracovat, hlavně v rámci životního prostředí, nebo děláme třeba besídky pro domov důchodců.

CH: Prozatím nebyla možnost, ale do budoucna určitě plánujeme.

Funkce a přínos žákovského parlamentu

1. Co přináší žákovský parlament škole? Jak se škola staví k návrhům projektů od žákovského parlamentu?

KV: Vedení školy většinou vychází vstříc všem projektům, které jim mluvčí představí. Jde převážně o malé akce jako barevný den na škole, nebo ponožkový den. Zatím takových projektů od žáků ale moc není. Škola se snaží aktivně zapojovat ŽP do rozhodování.

SO: Škola čerpá nápady a postřehy od ŽP, a i tím rozvíjí a renovuje školu. K návrhům se staví vždy kladně. Vedení školy se snaží všechny projekty od žáků realizovat. Pokud jsou tam nějaké bezpečnostní nebo finanční potíže, tak se to snaží udělat jinak, aby vyšli vstříc žákům.

HS: Vedení školy je rádo za každý projekt, který vzejde od žáků. Vždy se snaží vyjít jim vstříc a vymýšlet, jak by vše šlo bezpečně udělat. Škola se i ráda chlubí ŽP, tam kde je to možné a vhodné.

CHO: Škola se snaží vycházet vstříc projektům, které vycházejí od žáků. Škola nechává členy ŽP vstupovat do jednání a rozhodování o věcech, které jejich hlas může ovlivnit.

CH: Prozatím jsme žádný projekt nenavrhovali, ale k akcím ŽP se vedení školy staví pozitivně. Škola by ráda od členů ŽP slyšela názory a postřehy, které by mohlo školu obohatit.

2. Co přináší žákovský parlament členovi?

- a. Má žák, který je členem ŽP nějaké školní výhody?
- b. Mají členové ŽP svůj vlastní prostor ke schůzkám, kam nesmí nikdo jiný?
- c. Vzniká mezi členy ŽP kamarádský vztah? Pomáhají si členové navzájem i mimo ŽP?

KV: Žáci mají lepší vztahy s učiteli. Zároveň to podporuje i lepší postavení toho žáka, a hlavně jeho sebedůvěru, protože zná ty starší žáky, učitele a chodí za vedením školy. Pokud členové chodí pravidelně a plní své funkce, tak žádáme vedení školy, aby jim udělila pochvalu. Občas je i akce mimo školu, které se účastní pouze žáci ŽP. Bohužel vlastní prostor stále nemáme, ale pracuje se na tom.

SO: Pochvala je určitě dobrý nápad, myslím si, že by za ni byli žáci rádi. Přemýšleli jsme i nad tričkem, které by nás mohlo také více spojit. Snažíme se pro ně vymýšlet různé výlety za jejich aktivitu, které letos bohužel nebylo možné uskutečnit. Určitě mezi členy ŽP vzniká vztah. Navzájem si snaží pomáhat a starší žáci se chovají velmi ochránářsky k mladším žákům.

HS: Členové ŽP dostávají ocenění od starosty a pochvalu od školy. Člen ŽP má lepší vztah s učiteli, protože se na něho mohou spolehnout. Celková důvěra se zde také rozvíjí. Mezi žáky vzniká lepší vztah, navzájem si pomáhají a vědí o sobě.

CHO: Členové ŽP mají svou vlastní klubovnu, do které nemůže nikdo jiný. Dále jsme si vytvořili trička, které nosíme třeba na školní akce. Určitě dostávají pochvalu od ředitele školy, pokud aktivně pracují v ŽP. Jsem přesvědčena, že vztahy mají opravdu dobré, jak mezi sebou, tak s učiteli a vedením školy.

CH: Členové ŽP nemají žádné výhody. Určitě vznikají dobré vztahy mezi žáky i učiteli.

3. Co přináší ŽP žákům školy?

- a. Vnímají vůbec žáci, že spolupracují na chodu a fungování školy?

- b. Spolupracují aktivně žáci školy se členy ŽP? Zapojují se do vybraných projektů, nebo vše dělají pouze členové ŽP?

KV: Uvědomují si to hlavně v rámci eko školy, která je součástí ŽP a to tak, že škola získala několik ocenění. Na nástěnkách také vidí různé fotky a informace o projektech a akcích, které již proběhly. Členové ŽP se snaží vždy aktivně zapojovat celou školu do akcí a projektů.

SO: Žáci vnímají, že se podílejí na chodu školy, a to pomocí nástěnky, webu anebo přes zástupce tříd. Po skončení akce/sbírky informuje zástupce třídu o všem, co se stalo, jak to probíhalo nebo kolik se vybralo, když jde o sbírku. Záleží na typu projektu, pokud je projekt pro žáky zajímavý, tak se určitě více aktivně zapojují.

HS: Určitě to vnímají, ale spíše po akci, že je nějaké vyhodnocení, nebo je to čerstvě v paměti. Co se týče delšího horizontu, tak si nejsem jistá. Žáci vědí, že pokud si s něčím nevědí rady, tak se mohou obrátit na ŽP a ten to zkusí vyřešit. Stává se nám, že žáci přijdou s nápadem, který ale není teď hned možný uskutečnit kvůli financím, ale určitě se zapíše a bude se na něm pracovat, to ale bohužel žáci často už nevnímají a myslí si, že ŽP stejně nic nezmůže a tím klesá i to zapojení.

CHO: Ano vnímají. Vím to, protože se mnou žáci často komunikují na chodbách a ptají se, kdy, co a jak bude a že mají další nápady, ať se těším na schůzi, že se tam vše dozvím a bude to všechno super. Takže studenti se opravdu často a velmi aktivně snaží zapojovat.

CH: Určitě vnímají. Žáci se aktivně zapojili do všech akcí, které jsme zatím měli.

5.4.2 Nepřímé pozorování

Zasedání žakovského parlamentu probíhalo v online prostředí. Koordinátorky několik dní dopředu poslaly členům žakovského parlamentu email, ve kterém byl datum a čas jejich schůze. Poté kontaktovaly i všechny třídní učitele, aby je poprosily o pomoc, při ověření, že všem členům ŽP email přišel a počítají tedy s online schůzkou. Schůzka začala po vyučování přesně ve 14:00. Přítomni byli všichni členové ŽP (až tedy na zástupce z 1.-3. ročníky). Patronům bylo připomenuto, že musí kontaktovat třídní učitele 1.-3. ročníků, aby jim sdělil, co se na schůzi probíralo a řešilo.

Koordinátorky schůzi zahájily poděkováním, že se všichni připojili. Připomněly jim pravidla, která si sepsali a poprosily je, aby měli zapnuté kamery a vypnuté mikrofony. Omluvily se za to, že dnešní schůzi povedou převážně ony. Nejprve napsaly do online tabule témata, o kterých dnešní schůze bude a poté vyzvaly členy, jestli nechtějí nějaké téma doplnit. Témata se týkala hlavně distanční výuky a nápadů na nové projekty.

Jako první se ujal slova předseda žakovského parlamentu, který popisoval, za jakých podmínek probíhá distanční výuka a zda by bylo potřeba něco změnit, nebo vyřešit nějaký problém, který v době distanční výuky ve třídě nastal. Postupně předseda vyzval každého zástupce ze třídy, aby sdělil svůj názor, zkušenost, nebo problém. Zapisovat mezi tím sdílel online tabuli a zapisoval vše, o čem by se mělo později hovořit. Po vyjádření všech zástupců si vzaly slovo koordinátorky, které všem poděkovaly za vyjádření. Sami poté rozebraly pár věcí, které byly napsané na tabuli. Většinou šlo o technické potíže jak žáků, tak i učitelů, opakovalo se i větší zatížení a náročnost chápání nové látky, hlavně tedy u mladších žáků, nebo absence spolužáků a samota.

Žakovský parlament dále přešel na druhé téma, které mají dnes probrat, a to byly projekty a akce, které je čekají v dalším školním roce. Zapisovatel měl najít v online materiálech harmonogram na tento školní rok a přečíst z něho akce, kterých se měl ŽP účastnit. Společně se shodli na akcích, projektech a sbírkách, kterých by se chtěli účastnit i další školní rok. Zároveň dostali úkol, aby ve své třídě zjistili, jestli některý spolužák nemá nápad na další akci či projekt, kterého by se škola mohla účastnit. Po přečtení harmonogramu se zjistilo, že tam mají zapsané pouze dvě sbírky na charitu. Koordinátorky vyzvaly všechny členy ŽP, aby se zamysleli, jestli je nenapadá nějaká charita, pro kterou by mohla škola vybrat peníze a darovat jim je. Několik nápadů od členů přišlo, zapisovatel je všechny napsal na online tabuli, aby se k nim mohli později vrátit. Druhý úkol, který koordinátorky svým členům zadaly byl ten, aby ve své třídě řekli, že je potřeba najít další charity, kterým by se mohlo pomoci a zároveň vymyslet, jak by daná sbírka mohla vypadat, jestli by se prodávaly vlastní výrobky, nebo by se vymyslelo něco jiného. Tím, že výuka probíhá online a žáci mají často hodinové přestávky, mohli by se podívat na internetové stránky různých organizací a charit. Pokud se jim charita zalíbí, zkusí vymyslet způsob sbírky a svůj návrh předat zástupci své třídy, který návrh předá na dalším zasedání žakovského parlamentu.

Koordinátorky si nechaly od patronů zopakovat dva úkoly, které mají členové ŽP do příště zjistit. Poté požádaly zapisovatele, aby celou online tabuli se zápisem dnešní schůze přepsal do emailu a poslal jim ho, aby mohly zápis poslat všem učitelům a vyvěsit ho na webové stránky žákovského parlamentu.

Předseda se na závěr zeptal, jestli nemá někdo ještě nějaký dotaz, nebo připomínku. Jmenovitě vyzval zástupce z 1. stupně, jestli všemu rozuměli a ví, co mají za úkoly do příštího setkání. Připomněl, že další setkání bude za měsíc, ale že všichni dostanou od koordinátorek zase včas email. Poděkoval jim za dnešní setkání a za aktivní zapojení do debaty. Schůze trvala přesně 64 minut.

5.4.3 Narativní zkušenost se žákovským parlamentem

Se žákovským parlamentem jsem se poprvé setkala ve 4. ročníku. Už předtím jsem ale o této organizaci na škole věděla, protože naše škola má členy ŽP už od 2. ročníku. Pamatuji si, že jsem svým spolužákům záviděla, že zastupují naši třídu. Přišlo mi, že stále něco řeší, vyhýbají se výuce, vyhlašují je ve školním rozhlase a učitelé s nimi více komunikují. Tohle přesně jsem chtěla mít taky.

Na začátku 4. ročníku se volili noví zástupci do žákovského parlamentu, protože ti stávající to už nechtěli dělat, nechápala jsem proč. Přihlásila jsem se jako kandidát a tajné hlasování vyhrála. Na mé škole se dodržovala genderová vyrovnanost, takže jsem byla ráda, že mě třída zvolila jako dívčího zástupce. Hned na první schůzce jsme si rozdělovali funkce. Pro 1. stupeň byla pouze funkce nástěnkáře, o kterou jsme se se spolužákem přihlásili a získali ji. Funkce nástěnkáře na 1. stupni spočívala v tom, že jsme si museli vzít od zapisovatele záznam ze schůze, okopírovat ho a donést ho všem třídám na 1. stupni. Bylo skvělé chodit po všech patrech a do každé třídy, hlavně do těch nejmladších, protože ty sledovali každý náš krok.

Na 2. stupni jsme ve třídě znovu měli volby zástupců do žákovského parlamentu. Znovu jsem volby vyhrála já a můj spolužák, takže se zástupci nezměnili. Divila jsem se, že nikdo o tuto pozici nejeví zájem, ale zároveň jsem byla ráda. Na mé první schůzce ŽP jakožto šestáka jsem opět získala se spolužákem funkci nástěnkáře. Nyní to spočívalo v tom, že se musíme starat o jednu nástěnku, která byla pro celý 2. stupeň. Zároveň jsme, ale museli vytvářet i plakáty na různé akce a sbírky. Učitelé nám dávali i materiály, které chtějí,

abychom za ně vyvěsili, nebo rozdali. Byla jsem moc ráda, že nám učitelé důvěřují a volají si nás, aby nám něco sdělili nebo předali.

V sedmé třídě se ze mě stal místopředseda, který při absenci předsedy, vedl zasedání ŽP. Bohužel to se mi nikdy nepovedlo, protože předseda nikdy nechyběl. Neměli jsme stanovenou funkci mluvčího, takže jako místopředseda jsem si to vzala na starost. Komunikovala jsem se třídami, učiteli, vedením školy, ale i se starostkou města, protože se naše škola snažila s městem spolupracovat. Byl to skvělý pocit komunikovat s dospělými, ale čím častěji jsem s nimi mluvila, tím více mi rostlo sebevědomí a po pravdě i ego. V jednu chvíli mě musela spolužačka „praštit, abych spadla zase nohama na zem.“ V tu chvíli jsem zjistila, že i žákovský parlament v sobě nese určitá rizika a je potřeba, dělat všechno s mírou.

V osmém ročníku jsem se stala předsedou žákovského parlamentu. Zahajovala jsem a končila jsem schůze ŽP. Role mluvčího mi zůstala, protože tuto funkci nechtěl nikdo dělat. Je pravda, že jsem velmi extrovertní typ člověka, což je pro tuto funkci důležité. Zároveň jsem se ale už nenechávala vším tolik unášet. Jako škola jsme se každý rok účastnili sbírky Stonožka, tato humanitární organizace pomáhá nemocným a postiženým dětem. Na Vánočních trzích žáci prodávali výrobky, které se povedly vyrobit od října až do půlky prosince. Skvělé na této sbírce bylo to, že se do ní zapojili všichni žáci. Vyrábělo se buď ve škole při výtvarné výchově, nebo mohl každý vyrábět sám doma a poté výrobek donést. Můj úkol jakožto předseda ŽP byl ten, že jsem musela vše zorganizovat. Musela jsem město požádat o prodejní stánek, dále jsem musela zajistit žáky, kteří budou ve stánku prodávat a ujistit se, že budeme mít dostatek výrobků na prodej. Společně s koordinátorem a členy ŽP jsme upravili stánek a připravili výrobky. Zástupci tříd měli za úkol napsat na papír zájemce, kteří by nám chtěli pomáhat ve stánku s prodejem. Zájemců bylo vždy spoustu, takže se bohužel nedostalo na všechny. V deváté třídě jsem musela rozpis udělat už po půl hodině, aby se nás na stánku vystřídal co nejvíce.

V devátém ročníku jsem se snažila hodně spolupracovat s místopředsedou, protože jsem věděla, že to po mě přebere, až odejdu na střední školu. Vždy když jsem šla za vedením školy, nebo na město, tak šel se mnou, aby se se vším seznámil. Můj poslední rok v žákovském parlamentu byl velmi náročný, protože kromě stálých akcí a sbírek, na které jsme byli zvyklí se stala velká tragédie v Haiti a naše škola se shodla na tom, že jim musíme

pomoc. Společně se členy ŽP a koordinátorem jsme vymýšleli způsob, jak získat co nejvíce peněz, které jim tam můžeme poslat. Nápadů jsme měli spoustu, protože se zapojila opravdu celá škola, takže jsme nechali ve třídách hlasovat. Nejvíce hlasů získal nápad, že vyrobíme co nejvíce výrobků, přineseme do školy různé hračky, plyšáky a věci, které už nepotřebujeme a uspořádáme na škole den otevřených dveří na pomoc Haiti. Všichni žáci dostali od svých třídních zástupců za úkol rozhlásit tuto akci všem lidem ve městě. Vytvořili se i plakáty, které se rozmístili po městě, a dokonce naši sbírku vyhlásil starosta městským rozhlasem. Celý výtěžek poté předala koordinátorka jedné paní z organizace na pomoc Haiti.

V žákovském parlamentu jsem získala větší sebedůvěru a naučila jsem se zodpovědnosti. Pochopila jsem, že na vše nemůžu být sama, proto je dobré umět spolupracovat. V žákovském parlamentu jsem se učila toleranci a rovnosti, kterou je potřeba mít na paměti celý život. Do budoucna jsem si odnesla jedno přísloví, které zní: „Lína huba, holí neštěstí“ a podle toho se stále řídím. Pokud nic neřeknu, nebo neudělám, tak se nic nemůže změnit.

5.5 Popis a interpretace výsledků

Cílem praktické části bylo hledání příkladů inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu. K zjištění stanoveného cíle byly použity teoretické znalosti a tři kvalitativní metody, a to polostrukturovaný rozhovor s koordinátorem žákovského parlamentu na základní škole, nepřímé pozorování schůze žákovského parlamentu v době distanční formy výuky a narativní zkušenost z působení v žákovském parlamentu při vzdělávání na základní škole.

Z výzkumu vyplývá, že jsou žáci 1. stupně zapojováni do žákovského parlamentu, ale převážně až od 3. třídy. Z rozhovorů se zjistilo, že se koordinátoři a vedení školy obávají, že by mladší žáci nezvládli spolupracovat a účastnit se schůzí žákovského parlamentu, kvůli tomu, že ještě neumějí číst a psát. Z teorie, ale víme, že už žáci v ranném školním věku dokáží spolupracovat a předávat si informace. Dále bylo koordinátory řečeno, že je potřeba, aby se nejprve mladší žáci aklimatizovali ve školním prostředí, aby nedošlo ke stresovým situacím, a až po nějaké době se začnou začleňovat i do žákovského parlamentu. Díky teorii víme, že například Kjårgaard a Martinenien (1997) říkají, že v demokratické škole mají všichni žáci stejná práva, z toho tedy vyplývá, že mají všichni žáci, bez ohledu na věk, právo podílet se, pomocí žákovského parlamentu, na rozvoji své školy. Myslím si, že začlenění

těchto mladších žáků do žákovského parlamentu je spíše náročné pro koordinátora, a proto se s těmito žáky v Karlovarském kraji zatím na většině škol v žákovském parlamentu nespolupracuje. Při nepřímém pozorování jsem se také ujistila v tom, že nezáleží na prostředí, ve kterém schůze probíhá, záleží pouze na správném vedení a organizaci schůze, což by měl podle Froňka (2013) zajišťovat hlavně koordinátor ŽP a předseda. Ze své vlastní zkušenosti vím, že i s mladšími žáky se dá velmi dobře spolupracovat. V době, kdy jsem byla členem žákovského parlamentu já, jsme měli zástupce z každé třídy, což znamená tedy i z 1. a 2. třídy a celý žákovský parlament fungoval velmi dobře. Záleželo pouze na členech ŽP jak moc jsou ochotní spolupracovat a aktivně se zapojovat. Mladší žáci byli neustále vyvoláváni a tázáni, protože jsme si jejich názoru vážili. Také jsme se snažili je neustále zapojovat do všech projektů a akcí.

Na základě odborných znalostí, polostrukturovaného rozhovoru s koordinátorem žákovského parlamentu, nepřímého pozorování schůze žákovského parlamentu v distanční formě studia a mé vlastní zkušenosti se žákovským parlamentem v době, kdy jsem studovala na základní škole, jsem vytvořila příklad inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu. Tato inspirativní praxe je strukturovaná do pěti hlavních složek, stejně jako byl rozdělený polostrukturovaný rozhovor. Rozdělení je kvůli přehlednosti. Příklad inspirativní praxe je vytvořen k tomu, aby pomohl koordinátorům ŽP správně uchopit a vést žákovský parlament na jejich školách. Nejde tedy o to, aby se koordinátor žákovského parlamentu striktně řídil příkladem inspirativní praxe, protože je třeba zohlednit podmínky a možnosti každé základní školy. Každá složka obsahuje souvislý text, ve kterém se koordinátor dočte odborných poznatků, ale i zkušeností ostatních koordinátorů a mé vlastní názory, rady a myšlenky. Na konci každého textu je rámeček, ve kterém jsou sepsané nejdůležitější informace, které tvoří základní příklady a poznatky každé složky.

5.5.1 Vytvoření inspirativního modelu žákovského parlamentu

Inspirativní model vychází z teoretických znalostí, z polostrukturovaného rozhovoru, nepřímého pozorování a mých osobních zkušeností. Všechny tyto věci jsou zohledněné a použité. Inspirativní model je rozdělen do pěti složek, stejně tak jako to je u polostrukturovaného rozhovoru. V souvislém textu jsou sepsány nejdůležitější informace,

rady a potřeby žákovského parlamentu a způsoby jakým ho lze uchopit. Každá složka obsahuje na konci textu rámeček, ve kterém jsou nejdůležitější informace a rady pro koordinátora žákovského parlamentu.

1. Funkce koordinátora na škole a jeho role v žákovském parlamentu.

Je dobré mít na škole alespoň dva koordinátory, protože tato funkce je velmi náročná a je dobré, nebýt na ni sám. Nejlepší by bylo, aby byl jeden koordinátor z 1. stupně a druhý z 2. stupně, je to hlavně kvůli komunikaci s učiteli a se žáky, protože často bývají školy rozdělené do dvou budov podle stupně. Potřeba scházet se by měla vycházet od členů žákovského parlamentu, a ne od koordinátora. Aby takovouto potřebu členové měli je nutné vést žákovský parlament stále kupředu a rozvíjet ho. Žáci by měli vědět, že žákovský parlament opravdu může změnit věci ve škole, a proto je důležitá jejich zodpovědnost a spolupráce. Zároveň je potřeba, aby si členové uvědomovali, jaká změna je reálná a jaká naopak už ne. Členové by měli znát možnosti své školy a podle toho jednat. Nejčastěji jsem v rozhovoru slyšela to, že koordinátor chce být tichý posluchač, ale bohužel to při schůzích nejde a musí stále zasahovat. Nemyslím si, že je potřeba být pouze tichý posluchač někde v rohu a na konci schůze se rozloučit. Na základě teorie vnímám koordinátora jako dalšího člena žákovského parlamentu, na kterého se mohou všichni spolehnout. Měl by to být takový člen, který jim dělá oporu u vedení a snaží se prosadit jejich zájmy a nápady. Každý ŽP by si měl společně vytvořit harmonogram na celý školní rok, který samozřejmě nebude konečný. Harmonogram by měl být vyvěšen v místnosti ŽP, aby ho všichni členové viděli a mohli do něj stále vpisovat nové akce a projekty. V jedné základní škole se na začátku školního roku sejde koordinátor, vedení školy, předseda a místopředseda a společně tvoří základní harmonogram akcí a projektů na celý školní rok. Určitě je dobré zapojovat do tvorby plánu i členy ŽP, protože se jich to přímo dotýká, proto by měli mít také právo rozhodovat o akcích a projektech. Koordinátor by měl dbát na zpětnou vazbu, která by měla zaznít po schůzi nebo po vykonané akci či projektu. Dobrá zpětná vazba je pouze tehdy, když jsou k sobě členové ŽP otevření a dokáží společně říct klady, ale i zápory proběhlé akce. Celková reflexe posouvá žákovský parlament dopředu, proto by se neměla opomíjet a je na koordinátorovi, aby členům ŽP vysvětlil její význam a dbal na její dodržování.

Žákovský parlament by měl mít alespoň dva koordinátory, kteří spolu stále spolupracují. Pokud nejsou schůze ŽP předem dané (třeba každé 1. pondělí v měsíci), měla by potřeba sejít se vzejít od členů ŽP. Koordinátor by měl tvořit dalšího člena ŽP, který se společně snaží zapojovat se do chodu a rozvoje školy. Každý ŽP by si měl na začátku školního roku vytvořit harmonogram akcí a projektů a vyvěsit si ho ve své místnosti, aby se na něj mohli všichni členové podívat. Harmonogram by měl vytvářet koordinátor ve spolupráci s vedením školy, předsedou a jedním zástupcem z 1. stupně ZŠ. Členové žakovského parlamentu by měli umět společně z reflektovat proběhlou schůzi, akci, nebo projekt. Kladná zpětná vazba motivuje členy k další práci v ŽP a záporná zpětná vazba pomáhá členům vyhnout se té samé chybě.

2. Vnější podmínky fungování žakovského parlamentu na škole.

Schůzka žakovského parlamentu by měla být alespoň dva krát v měsíci a měli by se jí účastnit vždy všichni členové ŽP. Samozřejmě záleží na možnostech školy a členů ŽP. Pokud to je časově náročné, může se žakovský parlament scházet pouze jednou za měsíc s tím, že se v případě potřeby svolá naléhavá schůze ŽP. Je dobré, aby měl ŽP vlastní místnost, do které mají přístup pouze členové. V místnosti by měli vyvěšená svá pravidla, která dodržují, nebo třeba harmonogram celého školního roku. Pokud chceme, aby byla škola vedena demokraticky, je potřeba spolupracovat s žakovským parlamentem a brát je vážně. Musíme si dát ale pozor na to, abychom z nich nedělali elitu školy, která může všechno. Je dobré nalézt tzv. „zlatou střední cestu.“ Schůzi by měl zahajovat a řídit předseda žakovského parlamentu. Měl by to být takový žák, který je spíše extrovertní, společenský a zodpovědný, ale zároveň se nepovyšuje nad ostatní a dokáže přiznat svou chybu a nechat si poradit. Koordinátor by měl stále vnímat vztahy mezi členy ŽP a v případě potřeby si s některým členem promluvit. Další funkce, se kterou se v ŽP můžeme setkat je místopředseda, který zastupuje předsedu v jeho nepřítomnosti. Líbilo se mi zjištění, že funkci místopředsedy zastává starší žák z 1. stupně. Přijde mi to jako skvělý nápad, protože se často stává, že si mladší žáci přijdou nedocenení. Takto jde předejít obavám, že budou žáci 1. stupně pouze tichými posluchači a zároveň je místopředseda stále ve středu dění a zodpovídá za předávání informací mladším žákům. Další funkcí je zapisovatel, který si pečlivě píše vše, co se na schůzi řeklo a probralo a poté to sepisuje do uceleného zápisu, který se vyvěsí ve škole, aby

i ostatní žáci školy věděli, co se probíralo, nebo co se bude konat. Funkce mluvčího má za úkol komunikovat s vedením školy, moderovat všechny akce a projekty a zastupovat ŽP na setkání s městem. Role mluvčího je velmi důležitá a je potřeba zvolit si správného zástupce. Důležité je, aby žák o tuto funkci měl zájem, protože pokud ho zvolíme i přes jeho nesouhlas můžeme tím riskovat zvýšení stresu nebo úzkost. Na druhou stranu, pokud zvolíme do funkce nějakého extroverta, který se nebojí mluvit, ale zase svou funkci nebere vážně, riskujeme, že jeho přednes bude nevhodný, nebo arogantní a poté nemusí vedení školy brát ŽP vážně. Abychom předešli všem těmto obavám a rizikům je dobré mít v ŽP takové členy, kteří se budou chtít aktivně zapojovat a svou účast budou brát vážně. V tomto případě mohou pomoc volby zástupců tříd, které probíhají v každé třídě individuálně a pomocí tajného hlasování na lístek. Než se vůbec začne hlasovat, měli by zájemci přednést krátkou řeč, kde by zdůvodnili, proč se právě oni mají stát zástupcem třídy v žakovském parlamentu. Tímto přednesem můžeme docílit toho, že se žák zamyslí nad tím, zda opravdu chce být zástupcem, ujasní si, co se od něho bude očekávat a poté zkusí přesvědčit třídu, že on je tím pravým zástupcem.

Žakovský parlament by se měl scházet dvakrát měsíčně a měli by být přítomni všichni členové. Členové by měli mít také tu možnost svolat naléhavou schůzi ŽP. Ve škole by měla být pro ŽP vymezená jedna místnost, která bude pouze jejich a kam nebude mít nikdo jiný přístup. Schůzi ŽP vyhláší mluvčí pomocí školního rozhlasu. Čas schůze se pohybuje okolo 60 minut, záleží vždy na situaci. Schůzi vede předseda ŽP, který se stará, aby celá schůze probíhala plynule a všichni vyjádřili své názory. Dále máme funkci místopředsedy, kterou by měl nejlépe obsadit žák z 1. stupně. Poté máme dva nástěnkáře, první se stará o nástěnku 1. stupně a druhý o nástěnku 2. stupně. Nesmíme zapomenout ani na mluvčího, který předkládá návrhy projektů a akcí vedení školy a poté tyto akce sám moderuje. Poslední základní funkce je zapisovatel, jeho úkolem je psát si poznámky ze schůze, které předá nástěnkářům, aby je vyvěsili po škole. Každý rok by se měli uskutečnit volby do žakovského parlamentu. Žáci mají nejprve krátký proslov o tom, proč by se právě oni měli stát zástupcem jejich třídy v ŽP a poté probíhá tajné hlasování, ve kterém se zvolí dva zástupci z každé třídy. Na první schůzce ŽP probíhají další tajné volby, které členům ŽP rozdělí jejich funkce. I zde by měl žák nejprve vystoupit a říct, proč a jakou funkci by chtěl.

3. Otázka zapojování žáků z 1. stupně a specificky z 1. třídy.

Členové žakovského parlamentu jsou převážně žáci od 3. ročníku ZŠ. Koordinátorů jsem se ptala, proč nejsou zástupci již od 1. třídy, často mi bylo řečeno, že jsou na to žáci příliš mladí. Z hlediska sociálního a emocionálního rozvoje dítěte s tímto tvrzením mohu souhlasit. Dítě v 1. třídě je většinou ve věku 6-7 let, což je raný školní věk, ve kterém žák nejdříve přebírá hodnoty a postoje od dospělého a až v pozdějším věku si utváří své vlastní postoje tím, že se odtrhává od autority. Dále souhlasím, že pro žáka v 1. třídě může být žakovský parlament dokonce stresující, a to v tom, že v místnosti sedí, nemůže si nic na nástěnkách a tabulích přečíst a ani zapsat. Na základě teoretických znalostí a vlastní zkušenosti se však domnívám, že by měli být žáci z každého ročníku ZŠ členem žakovského parlamentu, protože změny, akce a projekty se týkají také všech. Je důležité umět s mladšími žáky pracovat. Líbí se mi myšlenka patronů, kteří chodí do 1.-3. tříd a informují tyto třídy o tom, co se dělo v ŽP. Patronům bych jejich funkci nechala, ale snažila bych se je navést ke spolupráci s mladšími žáky. Není pravda, že si mladší žák nezapamatuje, kdy je schůze a co se na ní probíralo, jen potřebuje oporu k sobě a tou oporou mohou být patroni. V žakovském parlamentu by se žáci měli učit spolupráci a soudržnosti, která je pro celek školy taky velmi důležitá. Starší členové ŽP by měli převzít některé zodpovědnější funkce, aby získali větší sebejistotu. Všichni členové by se měli aktivně zapojovat do diskusí a neměli by se bát vyslovit svůj názor na danou věc. Předseda by měl vždy zajistit, aby se k dané věci vyjádřili všichni členové.

V žakovském parlamentu mají být dva zástupci z každé třídy základní školy. Neměla by se vynechat žádná třída, protože všichni mají právo na to, podílet se na rozvoji školy, která je vzdělává. Bylo by dobré, aby žákům z 1. tříd pomáhali starší členové ŽP. Zároveň je zde nutná spolupráce třídního učitele, který nechá zástupcům dostatek času na sdělení informací a při výkladu jim je oporou, která jim radí nebo pomáhá s organizací anket/sbírek v jejich třídě. Starší člen ŽP z 1. stupně by měl převzít zodpovědnější funkci, jako je na příklad místopředseda, aby získal větší sebedůvěru. Předseda musí dohlédnout na to, že jsou žáci z 1. stupně zapojováni do diskusí a účastní se aktivně projektů a akcí.

4. Obsah práce.

Škola by měla mít webové stránky žakovského parlamentu už kvůli tomu, že většina škol spolupracuje s jejich městem a žakovský parlament zde odvádí velký kus práce. Některá

rozhodnutí, které žákovský parlament prosazuje se může dotknout i obyvatel města, napadá mě příklad z mé vlastní zkušenosti, kdy jsme ve škole prosadili, že by se měla školní jídelna ve městě zbudovat přímo ve škole, protože to bude pro mladší žáky lepší a hlavně bezpečnější. Vše, co tuto změnu provádělo jsme pečlivě vkládali na školní web ŽP, kde ji četli rodiče svých žáků a poté informovali starší obyvatele města, kterým nakonec změna přišla také velmi vhod. Na webových stránkách dále nalezneme akce, projekty a sbírky, které se budou konat, nebo které se již konaly. Žákovský parlament by měl mít své stálé akce a projekty, protože právě na nich může získat nové zkušenosti, dále se na nich učí dávat zpětnou vazbu, vychytávat nedokonalosti, nebo danou akci či projekt více do hloubky rozvíjet. Zároveň je ale dobré stále hledat nové projekty, které může škola zrealizovat, a do kterých se můžou zapojovat i všichni žáci školy. Vše má svá rizika a je potřeba je znát. Koordinátor stále musí myslet na bezpečnost všech akcí. Žákovský parlament by měl volit takové akce a projekty, které dávají smysl jako třeba sbírka, která pomůže lidem, nebo sportovní den, kdy je cílem spolupráce celé školy a sportovní zážitky. Veškeré informace od ŽP by měly být vyvěšené na školní nástěnce, která je dobře přístupná pro všechny žáky základní školy.

Základní škola má mít školní web žákovského parlamentu, který je přístupný veřejnosti. Aby byl web účinný a smysluplný musí se stále doplňovat informace a aktualizovat ho. Žákovský parlament si má stanovit určité základní akce a projekty, které chce za rok splnit a těm se naplno věnovat. Vždy by měli být vítány od členů ŽP nápady na akce a projekty. Škola by se měla snažit všem smysluplným nápadům vyjít vstříc. Pokud by se objevily problémy, je potřeba se je snažit řešit, a ne nápad hned zavrhnout. Všechny informace mají být i na školní nástěnce, která je přístupná všem žákům. Pokud má škola rozdělené dva vzdělávací stupně do dvou budov, měl by mít ŽP i dvě nástěnky.

5. Funkce a přínos žákovského parlamentu.

Přínos pro školu má žákovský parlament hlavně v tom, že se na vše dívá svými vlastníma očima. Člen ŽP nehledí tolik na finance, nebo provedení, pouze sbírá nápady od své třídy, poté je na schůzi probere se členy ŽP a na závěr předá mluvčí návrh vedení školy. Ze své zkušenosti vím, že mají dospělý jiné priority a jiné názory na dané věci, proto je dobré jim ukázat, že věci mají i více pohledů a řešení. Pokud je škola otevřená nápadům žákovského

parlamentu a věří svým žákům, tak jediné, co se může stát je to, že se škola začne rozvíjet správným směrem a zdokonalovat se.

Žákovský parlament svým členům přináší možnost být slyšet. Žáci se mohou dostat do prostředí svých vyučujících a snažit se získat jejich důvěru. Pokud členové ŽP aktivně pracují na zlepšování své školy určitě si vyslouží obdiv svých spolužáků i učitelů. Členové mohou být obměněni pochvalou ředitele školy. Dále získávají svou místnost, do které nikdo jiný nesmí vstoupit, nebo se účastní akcí, které jsou pouze pro ně. Členové pomocí žákovského parlamentu rozvíjí i sami sebe, a to hlavně v oblasti získávání sebedůvěry, zodpovědnosti a učení se spolupráce.

Žákovský parlament je vnímán velmi kladně i u ostatních žáků základní školy. To, jak ŽP uvidí ostatní žáci záleží hlavně na členech ŽP a koordinátorech. Pokud nebude ŽP aktivně pracovat může se stát, že ostatní žáci dokonce shledají žákovský parlament za nepodstatný. Členové ŽP musí aktivně zapojovat i ostatní žáky školy do projektů a do akcí, musí jim také dávat prostor pro jejich návrhy, nápady, ale i stížnosti a obavy, které se také musí dál řešit. Zástupce třídy si musí uvědomit, že ho do funkce zvolili jeho spolužáci a je třeba na ně stále myslet. Z rozhovorů i z vlastní zkušenosti vím, že pokud akce či projekt vzejde od žáků, tak se jí aktivně také účastní, proto je důležité, aby škola realizovala právě tyto projekty/akce. Pokud bude vedení školy nutit členy ŽP i ostatní žáky do akcí, které se jim nelíbí, nemohou čekat jejich vysoké zapojení a účast.

Žákovský parlament je hlasem všech žáků základní školy. Členové ŽP stále sbírají návrhy a nápady akcí a projektů, do kterých by se škola mohla zapojit a tím si tak rozšířit své dosavadní obzory.

Žákovský parlament svým členům dává možnost naučit se odpovědnosti, spolupráci a sebedůvěry. Učí je nebát se říct svůj názor, nebo přijmout jiný názor. Členové zdokonalují svůj mluvený projev, postoj a vytvářejí si hodnoty.

Žákovský parlament dává všem žákům školy možnost vyjádřit své názory, nápady, ale i stížnosti a pochybnosti, které mají. Všichni žáci se mohou zapojit do akcí/projektů a tím se učit spolupráci a pomoci.

Závěr

Diplomová práce se zaměřuje na žáka 1. stupně základní školy, který je členem žákovského parlamentu. Cílem práce bylo hledání příkladů inspirativní praxe pro zapojování žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu. Při polostrukturovaném rozhovoru se zjistilo, že koordinátoři žákovského parlamentu nezařazují žáky 1. a 2. třídy do žákovského parlamentu. Z teorie ovšem víme, že má každý žák, bez ohledu na věk, právo podílet se na rozhodování, které se ho týká. Stejně tak víme, že už dítě v ranném školním věku je schopno spolupráce a předávání informací. Zjištění mě velmi nepřekvapilo, očekávala jsem, že zapojení žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu nebude příliš velké, což se mi v praktické části potvrdilo.

Naplnění cíle diplomové práce bylo splněno. Na základě teoretických znalostí a kvalitativních výzkumných metod jsem zpracovala příklady inspirativní praxe žákovského parlamentu se zapojováním žáků z ročníků 1. stupně do žákovského parlamentu. Příklad inspirativní praxe je vytvořen k tomu, aby pomohl koordinátorům žákovských parlamentů správně uchopit a vést žákovský parlament na jeho škole. Je ale třeba vždy zohlednit podmínky a možnosti každé základní školy

Seznam použitých informačních zdrojů

- BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000. ISBN isbn80-244-0054-5.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. Pedagogika. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČÁP, Jan. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV, 1996. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-15-3.
- FRONĚK, Jan, Eliška BUCVANOVÁ a Karel KARAFIÁT. Žákovský parlament na prvním stupni: pomocník pro koordinátora parlamentu. Praha: Gemini, 2013. ISBN 978-80-905293-9-7.
- GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- HAZLBAUER, Tomáš, Kamila PETROVSKÁ a Filip HOTOVÝ. Žákovský parlament II. Jak vybrat zástupce a udělat z nich dobrý tým. Praha: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-2-8.
- HAZLBAUER, Tomáš, Kamila PETROVSKÁ a Filip HOTOVÝ. Žákovský parlament III. Jak vést zasedání, aby nás to bavilo. Praha: Gemini, 2012. ISBN 978-80-905293-3-5.
- HEJLOVÁ, Helena. Práva dítěte ve vzdělávání – výzva pro učitele. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-468-6.
- KJÅRGAARD, Eigil a Rima MARTINENIENE. Pětkrát hurá demokracii: o demokracii v každodenní praxi školy. Praha: Agentura Strom, 1997. ISBN 80-901954-5-8.
- KOŽUCHOVÁ, Andrea a kolektiv. Parlamenty dětí a mládeže Volby – Rozhodujte o sobě. Duha: Ministerství školství, mládeže a tělovýchovy, 2003. ISBN NULL
- KUČEROVÁ, Stanislava. Filozofie a výchova. Antropologické východisko. Pedagogika I., Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 1993.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

- MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-085-5.
- NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. Vývojová psychologie. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-802-6101-154.
- PELIKÁN, Jiří. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium Servis, 1995. Dědictví Komenského (Amosium servis). ISBN 80-85498-27-8.
- PIAGET, Jean. Psychologie inteligence. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Knižnice psychologické literatury.
- POLITEIA – výchova demokratického občana. Praha: Gemini o.s. sdružení dětí, mládeže a dospělých, 2008.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- STARÁ, Jana. Výchova k demokratickému občanství v primární škole. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-162-1.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, ed. Učební materiály pro kvalitativní výzkum v pedagogice. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN isbn978-80-210-4359-6.
- VACEK, Pavel. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-148-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Benhurst primary school, (cit. 2021-06-05), online dostupné z <https://benhurst.havering.sch.uk/pupil-parliament/>
- Co je to demokracie, Metodika pro pedagogiky, 2020, (cit. 2021-06-15), online dostupné z https://www.forumppv.cz/wp-content/uploads/2020/09/Metodika_Co-je-to-demokracie.pdf
- CEDU – Centrum pro demokratické učení, (cit. 2021-05-14), online dostupné z <https://cedu.cz/co-je-zakovsky-parlament>
- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, Participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy, 2017, (cit. 2021-03-25), online dostupné z https://www.csicr.cz/html/tz_participace_zaku/html5/index.html?&locale=CSY&pn
- Democratic Schools, Apple and Bean, 1995, (cit. 2021-06-15), online dostupné z http://www.appstate.edu/~nelsenpj/rcoe/2400Fall11/Welcome_files/Apple&Beane95.pdf
- Grund Schole Am nocken, (cit. 2021-06-09), online dostupné z <https://www.grundschule-am-nocken.de/one-page-express/tolerante-und-demokratische-schule/schuelerparlament/>
- Horniman primary school, (cit. 2021-06-05), online dostupné z <https://www.hornimanprimary.com/pupil-parliament/>
- Listina základních práv svobod, článek 33, 1992, (cit. 2021-06-03), online dostupné z <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Masarykova univerzita, Demokracie v české škole – výzkum, 2004-2006, (cit. 2021-01-16), online dostupné z <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/1620>
- Metodický portál RVP.CZ, občan a občanství, (cit. 2021-05-13), online dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/386/OBCAN-A-OBCANSTVI.html/>
- Metodický portál RVP.CZ, (cit. 2021-06-16), 6 Průřezová témata, online dostupné z <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

- Rehenbogen Schule Bad Vilbel – Dortelweil, (cit. 2021-06-09), online dostupné z <https://www.regenbogenschule-dortelweil.de/67-schuelerparlament/114-konzept-des-schuelerparlaments>
- Salix Skole dk, (cit. 2021-06-10), online dostupné z <http://salixskole.dk/elever/elevraad/>
- Škola pro demokracii, (cit. 2021-06-16), online dostupné z <http://www.skolaprodemokracii.cz/zakovske-projekty/co-je-zakovsky-parlament.html>
- Základní škola a Mateřská škola Radnice, (cit. 2021-06-08), online dostupné z <http://www.skolaradnice.cz/cs/zpravy/tagged/uredni-deska/>
- Winfried Grundschule, (cit. 2021-06-09), online dostupné z <https://www.winfried-grundschule.de/unsere-schule/konzept-sch%C3%BClerparlament/>
- Základní škola Plzeň – charakteristika a stanovky ŽP, (cit. 2021-03-15), online dostupné z <http://www.14zsplzen.cz/Files/zs14/skola/charakteristika/stanovy-zakovskhoparlamentu.pdf>
- Základní školy v Brně – Práva a povinnosti členů žakovského parlamentu, (cit. 2021-03-16), online dostupné z <https://www.cmczs.cz/zakovsky-parlament/>